

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Bakalářská práce

2024

Edita Strachová

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Katedra politologie

Odras feministického hnutí v policiích japonské vlády v letech 2000 až 2020

Bakalářská práce

Autor:	Edita Strachová
Studijní program:	B6701 - Politologie
Studijní obor:	Politologie
Forma studia:	Prezenční

Vedoucí práce: Mgr. Sylvie Bláhová, Ph.D.

Hradec Králové, 2024

Zadání bakalářské práce

Autor:	Edita Strachová
Studium:	F20BP0260
Studijní program:	B6701 Politologie
Studijní obor:	Politologie
Název bakalářské práce:	Odras feministického hnutí v policies japonské vlády v letech 2000 až 2020
Název bakalářské práce AJ:	Reflection of feminism in the Japanese government's policymaking between the years 2000 and 2020

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Moderní historie Japonska je dlouhodobě pronásledována silnou nerovností mezi pohlavími - ať už jde o zastoupení žen v pozicích s možností kariérního rozvoje (velká část žen je brána jako dočasní zaměstnanci, protože je od nich očekáváno že dříve či později odejdou na mateřskou), či o případy znevýhodňování žen například v přijímacích zkouškách na univerzity (viz. Případ tokijské lékařské fakulty, která snižovala skóre dívek u přijímacích řízení až o 20% - skandál který vyplul na povrch v roce 2018).

Japonská vláda se již delší dobu snaží o lepší zastoupení žen v pracovních pozicích, jako příklad lze použít program bývalého premiéra Shinzo Abe - Womenomics (navazující na program Abenomics).

Práce se bude snažit popsat jak se vyvíjející feministická hnutí odráží v policy-making Japonska, to bude probíhat skrze analýzu požadavků feministických hnutí, a následnou analýzu japonských policies, se zaměřením na hledání podobností, či řešení problémů na které poukazují tato hnutí.

Teoretický rámec práce bude vycházet z teorie liberálního feminismu. Jako zdroje budou použity primárně samotné policies japonska, informace z webových stránek japonské vlády a práce zabývající se liberální feministickou teorií a dodatečně výzkumy týkající se rovnoprávnosti pohlaví v Japonsku.

Cabinet Public Affairs Office, *JapanGov, the Official Website of the Government of Japan*. Retrieved from: <https://www.japan.go.jp>

Nemoto K. (2013), When culture resists progress: masculine organizational culture and its impacts on the vertical segregation of women in Japanese companies, *Work, Employment & Society*, pp. 153-169

Wendell S. (1987), A (Qualified) Defense of Liberal Feminism, *Hypatia*, pp. 65-93

Zadávací pracoviště: Katedra politologie,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Sylvie Bláhová, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 26.5.2022

Poděkování

Tímto bych velice ráda poděkovala vedoucí mé bakalářské práce, Mgr. Sylvii Bláhové, PhD., za trpělivost, přívětivost, a věcné připomínky a rady v průběhu psaní této práce.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucího bakalářské práce samostatně, a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 22. 4. 2024 _____

Anotace

STRACHOVÁ, EDITA. Odras feministického hnutí v policiích japonské vlády v letech 2000 až 2020. Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové, Filozofická fakulta, katedra politologie, bakalářská práce

Tato Bakalářská práce se zabývá analýzou a popisem vládních politik Japonska, které vláda vydala v reakci na požadavky a kritiky širšího feministického hnutí v Japonsku od začátku 21. století. Práce se zabývá vývojem moderního feministického hnutí na území Japonska, a popisuje jeho oblasti zájmu a požadavky v současné době. Tyto požadavky jsou seskupeny do tří oblastí, a jejich výskyt či absence je poté analyzována v policiích vydané vládou, které jsou obdobně rozděleny do oblastí zájmu. Poslední část práce se soustředí na popsání míry vyhovění japonské vlády požadavkům ze strany feminismu.

Klíčová slova: Japonsko, feminismus, policy

Annotation

STRACHOVÁ, EDITA. Reflections of feminism in the Japanese government's policymaking between the years 2000 and 2020. Hradec Králové: Philosophical faculty, University of Hradec Králové, department of Political Science, Bachelor Thesis

This thesis is concerned with the analysis and description of various Japanese government policies released since the year 2000, which aim to respond to the criticism of the Japanese feminist movement. This topic includes an overview of the evolution of the Japanese feminist movement, and a summary of its chief topics of interest, which are then divided into three categories. Japanese policy is likewise divided into three categories, in which they are analyzed in how, and if they respond to the feminist movement. Towards the end of the thesis, focus is given to the degree in which the Japanese government is willing and capable of responding to the requests of Japanese feminists.

Key words: Japan, feminism, policy

Obsah

Úvod.....	1
Teoretická část	3
Historický kontext.....	3
Tokugawa.....	3
Meiji (1868 - 1912) a Taisho (1913 - 1926)	5
Showa (1927 - 1989).....	10
Heisei (1989 - 2018) a Reiwa (2019 - přítomnost)	15
Zaměstnání, práce a neplacená práce.....	18
Reprodukční práva a péče o děti	20
Bezpečnost žen.....	22
Shrnutí.....	25
Metodologie	27
Praktická část	28
Reflexe feministických požadavků ve vládních předpisech (1947 - 1998)	28
Reflexe feministických požadavků v zákonech od roku 1999.....	30
Policies týkající se práce a zaměstnání	33
Policies týkající se reprodukčních práv a péče o děti	35
Policies týkající se bezpečnosti žen	36
Shrnutí.....	38
Závěr	39
Zdroje	40

Úvod

Japonsko je dlouhodobě řazeno mezi země s nadprůměrnou kvalitou života, a na první pohled je evidentní proč; je to země s vysokou mírou vzdělání, rozsáhlým zdravotnickým systémem, nízkou kriminalitou, čistým ovzduším, rozsáhlou a spolehlivou infrastrukturou, a celkově dobrými životními podmínkami (Organisation for Economic Co-operation and Development, n.d.). Konzistentně se umísťuje na vysokých příčkách různých internetových žebříčků, publikovaných všemi možnými žurnalistickými portály, které jsou umístěny velmi pestře na škále kvality metodologie a faktuality (CNBC, 2023; US News & World Report, n. d.; Business Insider, 2018). Japonsko se, primárně skrze kulturní exporty, úspěšně drží v povědomí většiny světa jako klidná a krásná země plná kulturního dědictví a novodobých trendů, unikátní kombinace tradice a modernity, dřevěných chrámů a neonových nápisů. Samozřejmě, Japonsko, jako každá země, má svoje obtíže, které ani jeho soft power nedokáže skrýt - stále klesající natalita, epidemie sebevražd, skomírající ekonomika,...

Podrobnější pohled však odhalí další sérii méně prominentních problémů, které dohromady vrhají další stín na obrázek vyspělého a moderního Japonska. Ze zemí OECD, Japonsko má jednu z největších gender pay gaps, nejmenší procentuální zastoupení žen v parlamentu a na vůdčích pozicích ve veřejném sektoru (OECD, 2023). Ze všech zemí G7 má Japonsko nejhorší hodnocení v oblasti rovnoprávnosti žen a mužů. Podle každoročního reportu od World Economic Forum z roku 2023 se umísťuje na 125. místě ze 146, zatímco Itálie, země G7 která je v této oblasti o příčku výš než Japonsko, je na místě 79 (World Economic Forum, 2023). WEF zmiňuje Japonsko jako jednu se zemí regionu východní Asie a Pacifiku s nejmenší tendencí k pokroku v oblasti parity, po boku Fidži, Myanmaru a Východního Timoru. V tomto reportu jsou země hodnoceny na základě 4 kategorií: aktivita a možnosti v ekonomice (kde se Japonsko umístilo na 123. místě), získané vzdělání (47. místo), zdraví a přežití (59. místo) a politická emancipace (138. místo) (WEF, 2023). Je tedy očividné, alespoň z tohoto zdroje, v jaké oblasti Japonsko oproti dalším zemím zaostává. Dále, tyto reporty sahají minimálně do roku 2006, tudíž zaostávání Japonska oproti ostatním zemím je dokumentovatelné a dokonce i dokumentováno. Pokud jsou tyto informace dostupné pro veřejnost, jsou tedy jistě dostupné i pro Japonskou vládu. Vystává tedy otázka, jaktože země, která je součástí G7, o které každoročně data prozrazují že má nízkou úroveň genderové parity, a která bezpochyby k těmto údajům má

přístup, konzistentně vykazuje tak výrazné nedostatky. Zvláště vezmeme-li v potaz faktor ekonomických obtíží se kterými se Japonsko potýká od prasknutí jeho bublinové ekonomiky - spoluúčast žen v ekonomice Japonska by tuto situaci mohla alespoň zpomalit, když už ne úplně odvrátit. Podle Kano Ayako (2016), idea genderově rovné společnosti je Japonskou vládou propagována již od 90. let minulého století, zčásti právě kvůli odvrácení problémů spojených s nízkou natalitou, ale jejich efektivita je sporná, jak je evidentní z výsledků výše zmíněného reportu od World Economic Forum. Čili je na místě analyzovat policie, kterými se vláda snaží problém tragicky nedostačující genderové parity ošetřit (Kano, 2016).

Tedy problém, kterým se tato práce zabývá je efektivita, se kterou japonská vláda odpovídá skrze policie na požadavky a kritiky japonského feminismu.

Teoretická část práce se bude skrze analýzu specifických požadavků japonských feministických autorů soustředit na zachycení konkrétní podoby feminismu, kterou na sebe vzalo toto hnutí právě na území Japonska. Pro účely této práce bude hlavním předmětem zkoumání feministický aktivismus, feministické asociace které požadují konkrétní legislativní změny společnosti pro zlepšení pozice žen ve společnosti, a různé eseje japonských aktivistek publikovaných v časopisech. Hlavním cílem bude tedy syntéza charakteristik tohoto feminismu, a jeho požadavky a kritiky konkrétních nedostatků japonské vlády a společnosti. Krátká sekce k začátku teoretické části bude věnována zběžnému popisu historického postavení žen v japonské společnosti, pro kontext ke specifickým požadavkům právě japonského feminismu.

Praktická část této práce bude policy analýza konkrétních policie vydaných japonskou vládou, které se týkají ošetření problému genderové nerovnosti v různých vrstvách a odvětvích společnosti. Podrobnější pohled bude vržen na policie implementované po roce 2000, avšak jistá pozornost bude také věnována policie týkajících se genderové disparity které byly vydány vládou v druhé půlce 20. století. Konec této části bude obsahovat také evaluace přesnosti v odpovídání na problémy vyzdvižené feministickou kritikou, a dále také návrhy pro zvýšení efektivity budoucích policie, či zvýraznění oblastí které podle feminismu vyžadují péči, ale ve vládních předpisech jsou opomínány. Vzhledem k omezené přístupnosti japonských policie v angličtině, jako primární zdroj bude použita internetová stránka japaneselawtranslation.go.jp, která poskytuje překlady japonských zákonů.

Skrze podobu či množství policie zaměřených na zvýšení parity bude poté možno dojít k několika závěrům ohledně ochoty a schopnosti japonské vlády vyjít vstříc požadavkům svých občanů.

Teoretická část

Historický kontext

Nad historií postavení žen v japonské společnosti lze strávit nesčetně let a stránek výzkumu - a mnoho vědců tak i učinilo, právě z jejich publikací bude tato část čerpat - avšak protože samotná historie japonských žen není tématem této práce, pro účely stručnosti a přehlednosti bude historický kontext popisovat primárně události od roku 1603 do současnosti. Toto časové rozmezí bude rozděleno do čtyř bloků: období Tokugawa (1603 - 1867), během kterého došlo k sjednocení regionů Japonska, k celostátní izolaci od velké většiny zahraničních vlivů, a rozšíření ideologie neokonfucianismu; období Meiji a Taisho dohromady (1868 - 1926), kdy Japonsko opustilo feudalismus a započlo éru modernizace a imperialismu; období Showa (1927 - 1989), které zahrnuje válku v Pacifiku, porážku Spojenými státy a následnou demokratizaci; a konečně období Heisei a Reiwa (1989 - přítomnost), které je významné hlavně ekonomickými krizemi a nízkou natalitou. Tato období značí nejen éry jednotlivých císařů či vládařů, ale také distinktní kapitoly v ideologickém vývoji Japonska. Období Tokugawa (také Edo), Meiji a Taisho budou popisovány zběžně, spíše skrze postoje reflektované či propagované v náboženství (primárně Buddhismus), filosofii (konfucianismus a jeho odstíny) a vládnoucí ideologii (feudalismus, nacionalismus/imperialismus). Podrobnější pohled bude věnován obdobím Showa a Heisei, kdy začíná být více patrný vliv západního feminismu, a zároveň díky modernizaci větší prostor pro egalitární hnutí.

Tokugawa

Název Tokugawa popisuje období japonské historie mezi léty 1603 až 1867, které započalo sjednocením klanů na území Japonska pod centrální vládu vrchního vojevůdce jménem Tokugawa Ieyasu. Velmi výrazným znakem této éry je politika striktní izolace - Ieyasu a jeho následovníci viděli značnou hrozbu v šíření zahraniční filosofie a náboženství. Japonsko zůstalo takto uzavřené okolnímu světu až do roku 1867, kdy došlo k převratu a následnému svržení linie Tokugawa a nastolení období které je kolokviálně nazýváno Meiji, nebo „restoration era“.

Při analýze pozice žen v období Tokugawa, dva hlavní body kterými se tato práce bude zabírat jsou Buddhismus a konfucianismus, které v Japonsku sice existovaly dlouho před začátkem 17. století, ovšem jejich charakter se s nástupem linie Tokugawa značně změnil. Obojí Buddhismus i konfucianismus v Japonsku mají tendence vyjadřovat se k obligacím a charakteristikám jednotlivých pohlaví, což z nich dělá témata důležitá pro cíl této práce (Gordon, 2003).

Na začátku období Tokugawa došlo k sjednocení různých buddhistických sekt které na území existovaly - důležitý zde byl tzv. *danka seido*, systém vzájemné podpory mezi domácnostmi a buddhistickými chrámy, který byl se sjednocením Japonska institucionalizován. Od roku 1638 se každý občan musel registrovat v nejbližším buddhistickém chrámu, které se od druhé půlky 17. století staly administrativním aparátem režimu, což Buddhismus pevně zakořenilo do struktury společnosti (Marcure, 1985). Konfucianismus byl podobně institucionalizován ke konci 17. století, kdy vláda Tokugawa adoptovala systém výběru vládních pracovníků (původem z Číny) podle konfucíánských ideálů. Tento systém se poté rozšířil i do nižších vrstev zemské správy, a tím zajistil popularitu konfucianismu i mezi průměrnými občany - začaly se otevírat nové školy dedikované přesně k šíření a výuce těchto idejí (Nakajima, 2018).

Buddhismus ve své skriptuře častokrát velmi nepokrytě popisuje ženy nejen jako méně schopné, ale dokonce jako fundamentálně méněcenné bytosti. Jako první příklad je ten fakt, že žena fyzicky není schopna se stát Buddhou, umožní jí to až reinkarnace do mužského těla, což se v souladu s buddhistickou teorií reinkarnace dá chápat i tak, že ženy jsou ze základu o stupeň níže než muži (Kajiyama, 1982). Ženy jsou podle buddhismu sebestředné a majetnické, a svým sobeckým chováním kolem sebe rozsévají špatnou karmu. Buddhistická sutra jménem *ketsubon kyō*, která byla v Japonsku rozšířena sektou Čisté země odsuzuje ženy peklu kvůli krvi - menstruační krev je zde popisovaná jako zlo, kterým ženy vzbuzují nenávisť bohů. Pokud se menstruační krev dotkne země, vzbudí nenávisť bohů země, pokud hor, vzbudí nenávisť bohů země. Pokud ženy myjí své prádlo v řece, a z vody této řeky někdo vezme vodu na uvaření čaje který potom nabídne bohům, bohové nemohou tento dar přijmout. A protože ženy jsou od přírody nečisté, a znečišťují bohy a buddhy, je jejich osudem padnout do pekel (Minamoto & Glassman, 1993). V jiných verzích té samé sutry jsou ženy od narození vzdálenější od Buddhy než muži, což umocňuje zlo jejich charakteru, a jejich žárlivost, které se pak manifestují v menstruační krvi, kterou ženy hněvají bohy (Takemi, 1983).

K definování žen jako bytostí od přírody podřízeným mužům docházelo i v konfuciánském učení tohoto období. Výrazným textem je *Onna daigaku*, tzv. Vyšší učení pro ženy. Tyto preskripce pojednávají o „trojím podřízení“ žen v celém jejich životě; v mládí jsou podřízeny otci, po sňatku manželovi, a po smrti manžela jsou podřízeny synovi. Kaibara Ekiken, konfuciánský filosof a autor těchto učení se dále k ženám vyjadřuje takto: „Jediné vlastnosti které by žena měla mít, je jemná poslušnost, cudnost, soucit a tichost“ (Takaishi, 1905). Ekken zde dále popisuje pět hlavních slabostí, které postihují ženy; nevychovatelnost, nespokojenost, pomlouvačnost, žárlivost a hloupost. Podle něj těchto pět slabostí postihuje sedm až osm žen z deseti, a právě z nich pramení podřadnost žen k mužům. Ekiken také říká, že hloupost ženské povahy vytváří povinnost pro ženu nikdy nevěřit sama sobě, a vždy poslouchat svého manžela. Žena by měla vždy stavět svého manžela na první místo, a sama se spokojit s místem druhým. Toto psaní také připodobňuje vztah mezi ženou a mužem jako vztah mezi zemí a nebem - žena je země, a muž je nebe, čili muž je přirozeně nad ní (Takaishi, 1905).

Haruko Wakita ve své esejí o manželství a vlastnictví v japonském novověku poukazuje na fakt, že širší podřízení žen se v Japonsku rozšířilo až s nastolením jednotného státu. Popisuje proces, kde právě na základě buddhistických skript a konfuciánského učení byla ženám postupně odebrána práva účastnit se náboženských rituálů, vlastnit půdu a účastnit se komerční produkce (mnoho žen před nastolením vlády Tokugawa stálo na vrcholu výroby různých důležitých exportů, jako např. vějíře či alkohol), zatímco je postupně více a více svazovala v úrovni domácnosti a reprodukční práce (Wakita & Gay 1984).

Meiji (1868 - 1912) a Taisho (1913 - 1926)

Japonsko díky náporu západních zemí prošlo rapidní industrializací v letech těsně po pádu režimu Tokugawa v roce 1868 - původní feudální systém byl závratnou rychlostí modernizován na příkladu západních velmocí - politická moc byla vrácena do rukou císaři, a došlo k založení bikamerálního parlamentu. Nová vláda, sestavená z mužů konfuciánské tradice, a tudíž velkým respektem pro získávání vědomostí, nastolila systém čtyřletého povinného vzdělávání pro chlapce i dívky, ovšem zásadně odděleně na základě pohlaví, a se značnými rozdíly v předmětech výuky. Dívky se měly učit tomu jak být dobrými hospodyněmi, zatímco vzdělávání pro chlapce bylo zaměřeno na to jak použít své talenty ve veřejné sféře pro budování silnější země. Centrální idea, okolo které se točilo celé vzdělávání dívek bylo heslo *ryōsai kenbo*,

neboli „dobrá žena, moudrá matka“, které se v průběhu boje japonských žen o emancipaci neustále opakuje, a je známé v japonské společnosti dodnes. Tento ideál na jednu stranu umožňoval ženám širší možnosti vzdělání, které později využily k další emancipaci, ale na druhou stranu je limitoval do sféry domácnosti, kde jejich úloha sestávala z podpory mužů v jejím okolí (Gordon, 2003). V průběhu 80. let období Meiji bylo založeno mnoho škol pro ženy s různými úrovněmi vzdělání (vyjma univerzit, které dlouho zůstaly výhradně doménou mužů), a právě s tímto ustanovením povinné školní docházky a rozšířením dostupnosti vzdělání je častokrát spojováno vytvoření základu pro celospolečenské hnutí žen. Marnie S. Anderson ve své knize *A Place in Public: Women's Rights in Meiji Japan* popisuje jak hned zkrájí období Meiji japonská společnost začala otevřeně řešit otázku žen a jejich práv, skrze řadu knih a novinových článků, různých asociací a výjezdů do zahraničí. Avšak feminismus této éry zrcadlil stav státu, od kterého požadoval rovná práva - stejně tak, jak byl neurčitý koncept státu v Japonsku konce 19. století, tak bylo i hnutí za práva žen.

Jednou z prvních výrazných osobností boje za práva žen byla Kusunose Kita, která se po smrti svého manžela stala majitelkou domu a pozemku, což znamenalo povinnost platit daně, a v případě mužů i právo volit. Kusunose se snažila získat od správy svojí prefektury právo volit, a navzdory neúspěchu se stala ikonou boje za lidská práva (Anderson, 2010).

Kishida Toshiko je jednou z nejznámějších osob v japonském boji za rovnoprávnost pohlaví z přelomu 20. století. Na začátku 80. let období Meiji Kishida cestovala po Japonsku spolu se zástupci hnutí pro svobodu a lidská práva, a promlouvala před shromážděními o právech žen, a o společnosti, která je založena na respektu k mužům, a přezírání žen. Kritika patriarchy a zastaralé rodinné hierarchie, stejné schopnosti, nikoliv možnosti mužů a žen, a nezávislost žen byla častá témata v jejích veřejných projevech. V jednom ze svých proslovů, *Hakoiri musume* (dcery uzavřené v krabicích) popisuje situaci mladých žen, kterým rodiče brání ve vzdělání a osobním vývoji, častokrát i tím, že je na většinu času zavírají doma pro „jejich vlastní ochranu“. Rétorika Kishidy volala pro konec společnosti která respektuje muže a nenávidí ženy. Po jednom ze svých proslovů v roce 1883 byla Kishida Toshiko zatčena policisty za šíření „nepřátelské ideologie“, což akorát umocnilo její popularitu, ale v efektu to značilo začátek konce její orátorské aktivity. Po roce 1884 se uchýlila k psaní esejů a žurnalistice (Sievers, 1981). Kishida se stala inspirací pro mnoho raných feministek, jednou z nich byla Fukuda (nar. Kageyama) Hideko, která založila komunitní uskupení žen, které přednášely právě na témata jako rovnoprávnost a svoboda, účastnila se petice v roce 1890 za umožnění politické aktivity ženám,

podobně jako Kishida po 90. letech psala články podporující práva žen, a založila časopis *Sekai Fujin* (Ženy světa) (Molony, 2005). Barbara Molony identifikuje tři výrazné proudy ve feminizmu období Meiji; komunitární inkluzivitu podobnou Rousseauovým myšlenkám, zaměření na vzdělání jako prostředek k subjektivitě (získání statutu lidství) podle Johna Stuarta Milla, a eliminaci privilegií mužů (patrilinearita, polygamie, prostituce). Jako důležitou charakteristiku tohoto hnutí Molony vyzdvihuje že hlavním účelem nebyla rovnost mužů a žen uznaná státem, ani nutně specifická práva pro ženy, protože stát jako takový nebyl v období Meiji kompletně formován. Zaměření na vzdělání podle vzoru Johna Stuarta Milla byl proud, který mezi historiky feminizmu získává nejvíce pozornosti, právě kvůli jeho hlasitým představitelkám jako byly Fukuda Hideko a Kishida Toshiko. Japonský feminismus konce 19. Století totiž stále pramenil z prostředí do kterého byly hluboce zakořeněny konfuciánské ideály, které souzněly s konceptem míry vzdělání jako přímým odrazem míry lidství. Právě proto raný feminismus dával velký důraz na vzdělání jako důkaz toho že ženy jsou schopny být mužům rovny, pokud mají stejné možnosti. Kritika těchto raných feministek často opakovala myšlenku že vzdělaná žena bude špatnou manželkou, a proti právě této tezi se ženy (a muži) jako Kishida Toshiko stavily. Argumentovaly tím, že pro to aby mohly plnit svoji povinnost jako dobré manželky a moudré matky, musí mít přístup k co nejširšímu vzdělání, aby mohly svým dětem předat „správné“ morální hodnoty. Čili zastánci práv žen hlásali, že rozšíření jejich práv by ženám akorát umožnilo být lepšími manželkami, a moudřejšími matkami. Feminismus 80. a 90. let 18. století se tedy v Japonsku neodlučoval od role ženy jako manželky a matky, ale pouze žádal o rozšíření jejich možností v těchto dvou rolích, aniž by se odchyloval od definování žen podle jejich vztahu k mužům v jejich životě (manželka, matka).

Tato rychle rostoucí a rozmanitá konverzace o právech žen byla však nově nastolenou vládou interpretována spíše jako hrozba, což vedlo ke kompletnímu zákazu participace žen v politické sféře, a to skrze zákon z roku 1890 o asociacích a shromáždění (*Shukai Oyobi Kessha Ho*). V tomto zákoně byly ženy zařazeny do stejné kategorie jako děti - snadno zmanipulovatelné a slabé. Ovšem na druhé straně zastánci zákona charakterizovali ženská politická shromáždění jako nebezpečná, čímž odkazovali na hnutí žen ve Francii a Německu a jejich vlastní zákazy na politickou participaci žen (Bernstein, 1991). V roce 1900 byl tento zákon přepracován a vydán pod novým jménem - *Chian Keisatsu Ho*, překládán jako Security Police law, ovšem jeho efekt na ženy zůstal stejný. Platil na ně zákaz členství v politických organizacích, zákaz vyjadřování se o politice na veřejných shromážděních, a přítomnost na schůzích parlamentu. Ačkoliv silně

omezující, tento zákon nedokázal zastavit feministický diskurz - debaty o zákazu polygamie a prostituce se arbitrárně přesunuly do sféry společenské. Hlasy žen se přesunuly do časopisů, a autorky jako například Shimizu Toyoko spojily práva žen jako občanů se sférou společenskou a morální, oproti předchozí politické (Molony, 2005).

V období Taisho japonský feminismus, stejně jako japonský stát, začal nabírat ostřejších rysů. Od zavedení čtyřletého povinného vzdělávání vzrostlo množství dívek chodících do školy ze zhruba 30 procent na 97 procent v roce 1910. A mnoho historiků dává právě vzdělání za zásluhu posílení a krystalizaci druhé vlny feminismu v Japonsku. Zatímco feminismus 90. let 19. století hlásal rovnost mezi potenciálem mužů a žen, a domáhal se rozšíření možností žen, aby byly schopny vyrovnat se mužům, feminismus začátku 20. století se domáhal konkrétních práv, či změn zákonů, kterými by zlepšil pozici žen. Stát byl všeobecně vnímán jako pevná instituce, od které se dalo domáhat změn, což mělo efekt dalšího rozšíření diskurzu lidských práv. Mimo jiné, etablování povinného vzdělání podle Molony vedlo k názoru, že rovné postavení ve společnosti bylo jen jednou z více částí, které bylo potřeba splnit pro plné zrovnoprávnění žen v Japonsku (Molony, 2005). Feministky 10. a 20. let 19. století od státu požadovaly i ochrany unikátní pro ženy - například podporu matek ve formě kompenzace platu o který ženy přišly kvůli porodu a starání se o děti. Protože v Imperialistickém Japonsku, ženy porodem sloužily státu. V období Taisho došlo k založení *Shin fujin kyōkai*, (Nová asociace žen), v jejíž centru stály Hiratsuka Raichō, Ichikawa Fusae a Oku Mumeo, které v roce 1919 sepsaly a podaly parlamentu petice pro úpravu práv žen ve dvou oblastech; úprava zákona z 1890, který zakazoval ženám jakoukoliv aktivitu v politické sféře, a rozšíření práv žen při ukončení manželství. Druhé téma, kterým tyto ženy od státu vyžadovaly omezení mužské sexuality, se zaměřilo konkrétně na právo žen na rozvod v případě cizoložství. V tu dobu, pokud se žena dopustila cizoložství, její manžel měl právo na rozvod, a hrozily jí až dva roky ve vězení. Na druhou stranu pro muže neexistovaly žádné tresty za ten samý přestupek. Tato petice žádala o právo na ukončení manželství pro ženy, v případě že ženy podezřívaly muže z cizoložství, či pokud měl pohlavně přenosnou chorobu, a v případě nakažení ženy pohlavní chorobou, petice navrhovala možnost odškodnění. Tímto tato skupina žen zároveň doufala v omezení patriarchálních struktur a sexuálních práv mužů, a zároveň rozšíření práv žen. Po této úpravě zákazu politické aktivity ženám, která jim znovu povolila účastnit se veřejných shromáždění, došlo ke vzniku mnoha gynocentrických organizací účastnících se v různých mírách politického diskurzu. Po katastrofickém zemětřesení v roce 1923 došlo ke sjednocení těchto organizací do jedné zastřešující, se jménem *Tōkyō rengō*

fujinkai (Tokijská federace organizací žen). Politická odnož této organizace poté poprvé v roce 1924 začala bojovat za právo volit pro všechny ženy a stala se primárním uskupením sufražetek v Japonsku této doby - tato skupina žen později publikovala své manifesto, kterým argumentovala pro rovnoprávnost pohlaví a advokovala právo žen volit. Argumenty v tomto manifestu mimo jiné vyzývají vládu ke zrušení archaických společenských zvyků které diskriminují proti ženám, popisují ženy jako vhodné pro právo volit kvůli stejné úrovni vzdělání jako mají muži, a advokují pro politická práva jako ochranu pro pracující ženy (Molony, 2005). Sufražetky této doby přesvědčily skupinu poslanců k předestření jejich žádostí před japonská legislativní tělesa, které byly dolní komorou schváleny, avšak vzhledem k tomu, že většina žádostí byly pouhé petice, nepřešly ve funkci v reálném právu. Horní komora parlamentu poté zamítla i zbývající zrušení zákona o zákazu politické aktivity ženám, ovšem optimismus, který pramenil z pozitivní recepce feministických požadavků v dolní komoře parlamentu poháněl hnutí žen dál (Molony, 2000). V roce 1925 došlo ke schválení zákona o volebním právu pro všechny muže, což dále podpořilo hnutí sufražetek.

Ve 20. letech 19. století vznikla také socialistická odnož mainstreamového feministického hnutí, která je spojována téměř výhradně s ženou jménem Yamakawa Kikue, která je jednou z nejznámějších socialistických aktivistek za práva žen v Japonsku. Yamakawa byla aktivní na scéně lidskoprávních hnutí od roku 1910 až do její smrti v roce 1980, a to hlavně v komunistických a socialistických hnutích. Ačkoliv se shodovala s ostatními feministkami na řadě věcí, pohlížela na problém nerovného postavení žen a mužů ve společnosti skrze prizmat třídního konfliktu, a popisovala preskripce jejich současnic jako buržoazní. Její kritika plynula z faktu, že mnoho žen z nižších socioekonomických tříd pracovalo v továrnách, konkrétně v odnožích lehkého průmyslu jako byla například textilní výroba, kde bylo zastoupení žen 60 až 90 procent zaměstnanců (Bernstein, 1991). Práva, za která bojovaly sufražetky jako byla Ichikawa Fusae, se implicitně vztahovaly na ženy, které častokrát vlastnily půdu, nebo ženy z elitních vrstev. Yamakawa v roce 1925 předestřela seznam požadavků svým kolegům z Political Studies Association, které se, mimo body týkající se všeobecného volebního práva, vyjadřují i specificky k potřebám pracujících žen nižších tříd, jako například mateřský plat, o který se ženy vyšších tříd nemusely starat, protože buď většinou nepracovaly, nebo jejich manžel vydělával dost peněz aby mohly na pár měsíců nechodit do práce. Na seznamu byl také zákaz terminace zaměstnání ženám z důvodů otěhotnění či porodu. Stejný rok také napsala práci, ve které vyzývala k založení oddělení speciálně pro ženy v odborové radě Japonska (Faison, 2018).

Showa (1927 - 1989)

Po prosazení všeobecného volebního práva pro muže bylo následujícím logickým pokračováním rozšíření volebního práva tak, aby zahrnovalo i ženy. Feminismus v Japonsku okolo roku 1930 zažil další posílení a rozšíření. Opět, stejně jako v předchozích obdobích došlo k zakládání mnoha nových asociací žen, a zároveň mnoha levicově smýšlejících (myšleno marxisticky) organizací, jako bylo například *Musan Fujin Domei*, přeloženo jako proletářská asociace žen. V roce 1930 byl první sněm kongresu pro volební právo všech japonských žen (poslední byl v roce 1937 se začátkem druhé světové války - osud, který potkal mnoho dalších lidskoprávní hnutí). V roce 1931 navrhla dolní komora zákon který by povolil ženám volit (ovšem pouze na lokální úrovni, a schopnost kandidovat na politické pozice byla podmíněna souhlasem manžela), který druhé sezení výše zmíněného kongresu ostře kritizovalo. Fakt, že v různých západních zemích ženy byly schopny obhájit a nakonec získat právo volit hrál v prospěch japonských žen, protože vytvářel nátlak na japonskou společnost, která cílila na získání stejné úrovně modernity jako západní velmoce.

Veškeré návrhy zákonů které navrhovaly právo volit pro ženy byly ale nakonec vždy smeteny ze stolu horní komorou japonského parlamentu, který konzistentně argumentoval tím, že garance ženám práva volit by vedlo ke zničení rodiny jako konceptu (Nishikawa, Gardner & de Bary, 1997).

S blížící se válkou na obzoru bylo ovšem čím dál tím těžší pro feminismus (a ostatně i další lidskoprávní hnutí) kritizovat činnosti a funkci imperialistického státu Japonska. Kongres pro volební právo japonských žen na sněmech následujících počátku japonské agrese v Mandžusku lamentoval nad prominencí fašismu, který byl ve své podstatě antitetický k emancipaci žen. Na sedmém a posledním kongresu volebního práva pro ženy v roce 1937 došlo ke spojení osmi různých asociací žen ve Federaci asociací japonských žen, která vyjádřila podporu pro civilisty a oběti války, a vlašnou podporu válečné politiky a imperiální armády v zájmu zachování svojí vlastní existence. Tato pozice značně kontrastovala s vyjádřeními kongresů předchozích let, kde se ženy víceméně jednohlasně shodly na opozici k válce. Mimo jiné také přímo protičela původním idejím na kterých onen kongres vznikl - mnoho aktivistek za ženská práva usilovalo o svět, kde ženy mají slovo v politice, a jsou skrze něj schopny zabránit válkám (Nishikawa et al., 1997).

Mnoho organizací specificky založených pro činnost žen bylo takto absorbováno do stejného nacionalistického proudu, který plynul japonskou vládou. Koncepce mateřství byla v tomto proudu brána jako služba státu - ženy rodily a vychovávaly nové generace císařských subjektů, a byly proto státem oslavovány za jejich úctyhodnou práci. Mnoho feministek, jako byla například Oku Mumoe která se v předchozích letech účastnila diskurzu a ženském sufražismu, volně přijaly nacionalistickou ideologii a spolupracovaly se státem. Stát najednou splňoval jejich podmínky, které vyžadovaly - dostalo se jim uznání za práci kterou konaly jako matky, a mnoho jejich mužů bojovalo ve válce na různých frontách, což z nich de facto dělalo hlavní autoritu v rodině; ženy byly vyzdvihnuty na pozici občanů (Nishikawa et al., 1997). Liberální feministky stály o více institucionalizovanou pozici v rámci státu, a větší inkluzi v jeho dění. Stát jim toto umožnil, tak je začaly podporovat. Organizace které vyjadřovaly opozici k vládní válečné politice byly brisčně umlčeny a následně rozpuštěny. Yamakawa Kikue byla jedna z prominentních feministek, které japonskou vládu v období války nepodporovaly. Yamakawa navzdory hrozbě politické perzekuce veřejně zpochybňovala názory kolegyň, které hájily válečnou aktivitu japonského státu. Argumentovala, že ženy ve společnosti plní pořád stejnou funkci jako před válkou, akorát kvůli absenci mužů jsou uznávány více než před ní, a lépe si svoji pozici uvědomují (Faison, 2018).

V průběhu války, tedy od Mandžuského konfliktu v roce 1931 do roku 1945, se ženská hnutí dají rozdělit do tří proudů s rozdílnou mírou aktivity. Nejaktivnější byly skupiny jako *Kokubō Fujinkai* (Národní ženská organizace obrany), nebo Vlastenecká asociace žen, které byly zčásti nebo úplně financovány, podporovány a do určité míry korigovány japonskou vládou. Tento proud dostal největší prostor k růstu na úkor ostatních. Druhý byl proud liberálního feminismu, který se v období přímo přecházejícímu válce potýkal s mnoha vnitřními ideologickými spory (viz. sněmy Federace asociací japonských žen) mezi proti a pro válečnými členy. V zájmu zachování existence samotných asociací žen se nakonec liberálně feministické skupiny odhodlaly k vlašné podpoře vládních imperialistických úsilí. Třetí proud feminismu ve válečném období byly socialisticky smýšlející skupiny, které byly v této době ostře potlačovány kvůli jejich inklinacím ke kritice státu a jeho válečných politik. Aktivistka Yamakawa Kikue spadala právě do tohoto třetího proudu, a její aktivismus v této době také značně zeslábl, stejně jako aktivismus socialistických feministických skupin (Faison, 2018).

S koncem druhé světové války započalo období okupace Japonska Spojenými státy, které hned v roce 1945 ohlásily garanci občanských práv všem japonským ženám. Generál Douglas McArthur, který byl pověřen úkolem dohlížení na demokratizaci Japonska a japonské společnosti, v říjnu roku 1945 předal japonskému premiérovi jménem Shidehada Kijūrō seznam reformů které bylo potřeba splnit k ukončení okupace. Reformy měly být v pěti hlavních oblastech (pilířích), a jednou z těchto pěti byla emancipace žen (Klemperer-Markham & Goldstein-Gidoni, 2012). Michiko Takeuchi ve svém článku popisuje, že „osvobození japonských žen” bylo jednou z demokratizujících politik, kterou Spojené státy implementovaly v Japonsku po násilném ukončení války. Toto „osvobození” ovšem probíhalo po vzoru Spojených států - nukleární rodina s rigidní strukturou vydávajícího muže a pečující matky. Takeuchi zastává názor, že tento západní ideál se dobře mísil s japonskou vlastní ideologií *ryōsai kenbo*, ženy jako dobré manželky a moudré matky (žena je zde opět definována dle jejího vztahu k okolí), a to opravdové osvobození pramenilo ze společné snahy japonských a amerických feministek, nikoliv z armády Spojených států. Feministický diskurz v Japonsku kvůli tomu do velké míry také odrážel diskurz ve Spojených státech, odkud bylo znovu uvedeno téma „rovnoprávnost versus ochrana”. Podobnou debatu vedly aktivistky již před válkou; problém, který měla Yamakawa Kikue s liberálním feminismem se nesl v podobném duchu (liberální feministky advokovaly za rovnoprávnost, zatímco levicové feministky se dožadovaly speciálních práv pro ženy), ovšem její rezoluci přinesla až přítomnost feministek ze Spojených států, které zároveň plnily funkci arbitra a mentora. Americké aktivistky se ve svojí pozici přiklápěly těm levicovým, a podporovaly založení odboru pro ženská práva (Takeuchi, 2017). Roku 1947 došlo, mimo zavedení koedukace dívek a chlapců, k založení Úřadu žen a nezletilých v rámci japonského ministerstva práce, a jeho první ředitelkou se stala Yamakawa Kikue. Založení tohoto úřadu značí výrazný průlom ve snahách japonských feministek - nejen že dosáhly institucionalizace občanských a politických práv žen, ale ženy nyní začaly obsazovat pozice, se kterými přicházela politická moc. Aktivistky byly doposud nuceny organizovat na okrajích politického procesu, a spoléhat se na dobrou vůli mužů jim blízkým. Yamakawa doufala v proměnu pasivní ženské role do podoby která byla více aktivní v občanské společnosti a politice, a proto jejím prvním krokem bylo zaměstnání žen na všechny pozice v úřadě aby se staly příkladem pro ostatní, a aby šokovou terapií přinutila veřejnost si zvyknout na ženy ve vysokých pozicích. Další distinktní pozici, kterou Yamakawa adoptovala, bylo rozšíření její analýzy pozice žen na více kategorií. Už v předchozích letech hleděla na boj za práva žen jako na

třídní konflikt, a po nástupu na pozici ředitelky začala pohlížet na specifické ženy a jejich specifické potřeby. Úřad v tuto dobu publikoval řadu různých výzkumů na různé skupiny, jako byly ženy v textilním průmyslu, ženy ve zdravotnictví, v administrativě, atd. (Klemperer-Markham & Goldstein-Gidoni, 2012). Mimo výzkum, tento úřad také šířil povědomí o právech mezi samotné ženy přepisováním nově vydaných zákonů do jednoduššího jazyka a srozumitelnější formy, vylepováním plakátů vyzývajících ženy k uvědomění si svých práv, a promítáním krátkých filmů, které zobrazovaly podmínky, ve kterých japonské ženy žily před prosazením jejich práv. Navzdory veškeré snaze, široká japonská společnost nebyla příliš receptivní k drastickým změnám, které měla Yamakawa v plánu. Žádosti o zrušení úřadu žen a mladistvých byly relativně časté v konzervativních politických kruzích, které kolem roku 1950 získávaly čím dál tím více na síle. Útoky na legitimitu úřadu vyústily v roce 1951, kdy byla Yamakawa donucena ke zkoušce z jejích schopností jako státní zaměstnankyně, kterou odmítla, a následně byla nucena svoji pozici v čele úřadu žen a mladistvých opustit. K tomu byl úřad byl údajně silně omezován v činnosti ministerstvem práce v letech 1947 až 1951, a podle Yamakawy dvakrát i došlo ke snížení jeho rozpočtu (o 20% v roce 1949, a o dalších 30% v roce 1950) (Klemperer-Markham & Goldstein-Gidoni, 2012). Úřad v nadcházejících letech ztratil na prominenci, částečně kvůli omezování pravomocí a nedostatku podpory ženských aktivistických skupin, který pramenil právě z absence konkrétních přínosů.

V padesátých letech 20. století začaly tzv. „housewife debates“, které se odehrávaly v různých časopisech a autorka Jan Bardsley je popisuje jako jednu nejdélejších debat v historii japonského feminismu. Housewife debates začaly roku 1955 kontroverzním článkem kritizujícím moderní ženy v domácnosti, které jsou zde popisovány jako lenivé, nezodpovědné, infantilní, žijící životy bez jakýchkoliv překážek, a parazitující na příjmu jejich pracujících manželů. Debaty, které následovaly po tomto konkrétním článku z větší části zaujmuly pozici hájení žen v domácnosti spojenou s oslavou jejich práce v domácnosti a výchovu dětí. Aktivistka Shimazu Chitose, svým článkem *Kaji rōdō wa shufu no tenshoku de wa nai* (Domácí práce nejsou božským posláním žen) kritizuje obojí idealizaci zaměstnání mužů, a domácí práce žen z úhlu pohledů socialismu. Její kritika plyne z argumentu, že práce žen (ať už v domově či mimo něj), je hodnocena méně než práce mužů. Domácí práce placené nejsou, a pokud ženy měly zaměstnání mimo domov, většinou dostávaly menší plat než její kolegyně. Dodatečně, i v zaměstnání jsou ženy nuceny vykonávat určitou formu „domácích“ prací - vařit a nosit mužům čaj, chodit kupovat mužům oběd a cigarety, atd. Jako řešení zde Shimazu navrhuje rozšíření veřejných služeb, jako jsou

školky nebo družiny, které odstraní přebytečnou odpovědnost z ramenou žen, které pak budou schopny vložit stejnou energii do zaměstnání jako muži (Bardsley, 2014). Elementy této konverzace sloužily jako podněty pro další vývoj marxistických skupin v Japonsku, které navzdory vlivu Spojených států v tomto období dále přežívaly (Mackie, 2003). Ovšem vliv Spojených států byl nepopiratelný, a tak nukleární rodina a idea matky pečovatelky zůstala vcelku po celou dobu ekonomického růstu, a ženy byly víceméně vynechány z aktivismu skupin nové levice, a považovány spíše za doplňky, a jakékoli ambice emancipace žen byly sekundární k revoluci proletariátu. Až teprve v pozdních 60. letech došlo k nástupu feministického hnutí *ūman ribu* (dále jen „*ribu*“), z anglického *women's liberation*, které představovalo mnohem radikálnější feministické postoje počínající nezávislostí žen ve společnosti, přes kritiku (místy i odmítání) nukleárního modelu rodiny a její hierarchie, až po rozšíření sexuální autonomie žen (*erosu no kaihō* = osvobození erosu). Konverzace o sexualitě žen byly v historii japonského feminismu do této doby relativně ojedinělé, mimo aktivismu feministky jménem Hiratsuka Raichō ve 30. letech, a v hnutí *ribu* se staly centrálním tématem (Welker, 2018). Utlačování ženské sexuality bylo hnutím *ribu* interpretováno jako základ utlačování žen samotných. Aktivity tohoto hnutí se proto často soustředily na reprodukční práva žen jako bylo například u protestů proti omezení možnosti interrupce, a obhajobu volné dostupnosti antikoncepce a řádného sexuálního vzdělání. Zároveň *ribu* aktivistky protestovaly proti znovuzavedení archaistického *ie* (domácnost) systému s patriarchálními vztahy (Matsui, 1990).

Když v roce 1985 v Japonsku došlo ke schválení zákona o rovnosti možností v zaměstnání (Equal Employment Opportunity Law, dále jen EEOL), který sliboval ženám rovnoprávnost s muži v zaměstnání, japonské aktivistky spolu s progresivními politickými stranami odporovaly tomuto zákonu, a sepsaly svojí vlastní verzi. Navzdory jejich snahám, v roce 1986 vešla v platnost původní verze EEOL navržená vládou. Tato verze, ačkoliv zakázala diskriminaci v mnoha oblastech jako je sociální zabezpečení a důchod, pouze žádala po firmách aby „vynaložily snahu“ nediskriminovat ženy v najímání, udělování povýšení, atp. Dále omezila ochrany specifické k ženám, jako byla menstruační dovolená, zákaz přesčasů a fyzicky náročné práce pro ženy. Další důvod odporování schválení tohoto zákona tkvěl v polarizaci žen vyšších a nižších tříd (Matsui, 1990). Konkrétní dopady schválení EEOL z roku 1986 budou dále rozebírány v praktické části této práce.

Mimo grassroots hnutí vznikající na vlastním území, japonské feministky se také v osmdesátých letech zapojovaly do více nadnárodních organizací zastávající práva žen, jako například Asian

Women's Association (AWA), kde se zástupkyně japonska veřejně omluvily ženám zemí které byly v minulosti kolonizovány japonskem, jako například případ žen útěchy - korejských žen, které byly v efektu využívány jako prostitutky pro japonské vojáky v době imperialismu. Feministky v AWA také spolu z dalšími zeměmi východní Asie zorganizovaly hnutí, které si dávalo za cíl omezit tzv. sex tourism japonských mužů na pracovních výjezdech do sousedních zemí, a také omezit vykořisťování žen jihovýchodní Asie (jejich transportace jako tzv. mail order brides, nebo jako prostitutky) (Matsui, 1990).

Heisei (1989 - 2018) a Reiwa (2019 - přítomnost)

Toto období je pro tuto práci nejdůležitější, a proto mu bude zde věnována největší pozornost. První část této sekce bude soustředěna na vývoj feministického hnutí v těchto zhruba třech dekadách, a další části budou věnovány specifickým textům jednotlivých japonských feministek, jako jsou například profesorka Kano Ayako, nebo profesorka Nemoto Kumiko, obě vážené akademické feministky které v tomto období publikovaly, a stále publikují na téma hnutí japonského feminismu.

Kano Ayako popisuje, jak kolem roku 1995 začala japonská vláda silně propagovat ideu genderové parity ve společnosti (Kano zmiňuje, že přesnější překlad je „společná participace mužů a žen“, neboť vláda se úmyslně chtěla vyhnout japonskému slovu pro rovnost kvůli strachu z odporu konzervativců). Tato, pro feminismus bezpochyby pozitivní, změna proběhla z jedné části kvůli koalici mezi vládnoucí stranou (Liberal Democratic Party - LDP) a dvěma progresivními stranami (Strana Sakigake, a Sociálně demokratickou stranou Japonska - SDPJ), a kvůli značnému množství feministických byrokratek, které na konci století stály na vysokých postech ve vládní administrativě. Také nelze opomenout vliv mezinárodních asociací žen a lobování domácích feministických asociací. Snahy těchto aktérů spojené s nejistotami ekonomické krize a se strachem z blížící se potenciální demografické krize vyústily v zákon o základní genderové rovnoprávnosti, který byl schválen roku 1999. Tento zákon mimo jiné dává důraz na postavení ženy nejen jako matky, ale také jako zaměstnankyně, právě s cílem zmírnit dopady ekonomické krize a demografické krize. Samotný zákon je výrazně progresivnější než byl EEOL z roku 1986, a zasloužil se za posílení řady agentur v rámci vlády a jednotlivých ministerstev, které měly na starosti záležitosti týkající se genderu a práv žen (Kano, 2016).

Jako u mnoha dalších pokroků v rámci feministického hnutí, i na tento se v odpověď vznesla vlna konzervativních komentátorů, která sestávala z různých skupin, včetně nacionalistické asociace snažící se vymazat válečné zločiny imperialistického Japonska ze školních učebnic, a konzervativní mediální organizace *Sankei*, která v efektu podala hlásnou troubu malé skupině konzervativních „expertů” a zajistila že se jejich názory dostaly i do parlamentu. Argumenty těchto konzervativních komentátorů jsou do velké míry odráženy v současném cyklu morálních panik ve Spojených státech týkající se inkluze trans jako subdivize genderu; hrůza z progresivních politik, jejichž dopady mohou být kdekoliv od genderového zmatení dětí, přes vymazání všech rozdílů mezi mužem a ženou, až ke zničení konceptu rodiny a zániku japonské společnosti jako takové. Tato panika zčásti pramenila z údajně úmyslné záměny původního termínu *danjo kyōdō sankaku* (genderová parita, či spoluparticipace mužů a žen ve společnosti), za termín *jendā furī*, z anglického *gender free*. Většina argumentů varuje o nebezpečí erodování tradičních rodinných vazeb, které povede k zániku rodiny. Kano charakterizuje tuto rétoriku jako biologický esencialismus, který poskytuje opodstatnění pro rozdílné role žen a mužů. Všeobecná morální panika ovšem nebyl jediný dopad který přinesla vlna konzervativní kritiky. V mnoha regionech Japonska docházelo k blokování vyhlášek které by zajistily větší míru genderové parity na lokální úrovni konzervativními stranami. Kritika postihla i oblast školství, kde konzervativní organizace kritizovaly změny ve vzdělávání, a obecně koncept koedukace. Do roku 1989 totiž dívky a chlapci měli rozdílná zaměření ve vzdělávání - dívky se učily vařit a šít, zatímco chlapci měli tělocvik, nebo se učili s technologiemi. Konzervativní kritika tkvěla opět v ideu, že genderově vyvážené vzdělání povede ke zničení tradičního, „přirozeného” rozdělení práce mezi ženami a muži. Na základě této kritiky byly poté v roce 2004 vydány nové, konzervativnější učebnice, ze kterých byly odstraněny zmínky o bezgenderovém přístupu (Kano, 2016, pp 161). Kano dále popisuje, že ovlivněna byla i centra pro ženy, místa, která byla do té doby prostory primárně pro sociální, kulturní a politickou aktivitu žen. Většina center začala zahrnovat více mužů do svých programů, místy došlo k odstranění knih z knihoven které zmiňovaly ideu *gender free*, u některých byly zase odvolány prominentní feministky z vedoucích postů. Mimo těchto na první pohled viditelných změn došlo také ke změnám více nenápadným, jako byl všeobecný odklon od feministické rétoriky ze strachu z vyvolání kontroverze, který se promítal primárně na činnostech těchto center, které se nyní soustředily na aktivity jako například vaření, jógu a hraní matek s dětmi, což podporovalo tradiční genderové role (Kano, 2016, pp 162). Odpor konzervativců postupoval i parlamentem. Výraznou osobností byl Abe

Shinzō, který spolu s bývalou novinářkou výše zmíněné mediální organizace *Sankei* vedli skupinu pro investigaci radikálního a gender-free vzdělání, která kritizovala feministické snahy prismatem konzervativní ideologie. Abe se o několik let později stal premiérem Japonska, a byl jeho nejdéle sloužícím premiérem vůbec. Jeho postoj k feministickému hnutí bude podrobněji rozebírán v praktické části této práce.

Podle Kano, termín *gender free* v Japonsku zastával podobný význam jako *queer* v západních anglicky mluvících zemích - oba koncepty zahrnují všechny, kteří se vymykají tradičním genderovým rolím, ať už skrze sexualitu či genderové vyjádření. Výskyt termínu *gender free* totiž probíhal ve stejnou dobu kdy v japonské společnosti rostlo povědomí o sexuálních menšinách; v devadesátých letech homosexualita, a o deset let později trans osoby (v roce 2003 byla povolena chirurgická změna pohlaví).¹

Diskuse týkající se feminismu a práv žen v Japonsku 21. století se odehrávají na více úrovních. Rozsáhlé blokování feministických idejí konzervativci v prvním desetiletí tohoto století silně omezilo japonské ženy v etablování podpůrných struktur ve stále rychleji se vyvíjejícím světě, a způsob kterým japonská vláda adresuje jejich požadavky byl, a stále je mnoha feministkami považován za hrubě nedostačující. Následující část práce bude podrobněji rozebírat jednotlivé oblasti, kde je feministická kritika nejčastěji aplikována.

Zaměstnání, práce a neplacená práce

Feministická hnutí v zemích západního světa byla za posledních několik desetiletí schopna vydobýt řadu společenských změn v mnoha sférách, z nichž jedna z nejprominentnějších jsou vyšší úrovně v zaměstnání. Částečně umožněno rozšířením možností vzdělání pro ženy, toto postupné omezování vertikální genderové segregace například ve skandinávii přispělo k image těchto zemí jako mocností progresivity. A podobně jako Skandinávské země, Japonsko je dlouhodobě v různých transnacionálních výzkumech řazeno na vrcholná místa vzdělanosti populace, avšak odlišuje se ve svých zarážejícími nízkých počtech žen na vysokých pozicích v jejich zaměstnání. V roce 2012, 46% procent japonských žen studovalo na univerzitách, ovšem pouze zhruba 5% bylo na pozicích středního managementu, a jenom 15% na pozicích nižšího managementu (Nemoto, 2016, pp 3). Nemoto Kumiko popisuje, jakým

¹ Ačkoliv jsou práva sexuálních menšin důležitým tématem v rámci feminismu, tato práce se soustředí primárně na ženy, tudíž debaty o právech menšin jsou z celkové práce vynechány.

způsobem bývá obvykle vysvětlován tento nepoměr; společensky zakotvená koncepce tradičních genderových rolí spojená s tradicí celoživotního zaměstnání a benefitů pramenících ze seniority ve firmách dále zamezují ženám šplhat výše na korporátním žebříčku. Kromě toho, od žen se obvykle očekává, že práci opustí po svatbě či v případě těhotenství, a tak náplň jejich práce bývá často nenáročná a podřadná, a zároveň jim tento předpoklad brání v přístupu k benefitům, kterým se mužům dostává běžně. Všechny tyto faktory dohromady napomáhají normalizaci žen v nižších pracovních pozicích, a udržují momentum vertikální genderové segregace.

Jednou z nejprominentnějších charakteristik je systém celoživotní pozice v jedné firmě a minimální zaměstnanecká mobilita, čímž se japonský model ekonomiky značně liší od těch v Evropě a Spojených státech. Dlouhodobými zaměstnanci jsou samozřejmě muži, kteří tradičně nedostávají vyhodnocení, což ovšem vytváří finanční zátěž na firmy, a následně incentivu nabízet nižší platy krátkodobým zaměstnancům, kterými jsou z většiny ženy, nebo mladí, nově zaměstnaní muži. Zároveň benefity jako je zvýšení platu či povýšení se dostávají až po několikaleté nepřetržité práci ve firmě, čili ženy které mají v plánu přerušit práci kvůli těhotenství jsou z kategorie dlouhodobých zaměstnanců automaticky vyškrtuty (Nemoto, 2016, pp. 8). Ženy jsou také většinou zaměstnávány automaticky na nižší pozice, například na úrovních asistentek, kde mimo chudšího platu dostávají sice nenáročnou, ale zato zdlouhavou práci, což dále působí jako odrazující prvek proti ambicím k povýšení. Posuzovat vzhled a vnější prezentaci je další zvyk, který je dokumentován u řady firem při najímání žen jako zaměstnanců (Nemoto, 2016, pp. 12). Dalším nechvalně známým fenoménem spojeným s japonskou pracovní kulturou je tzv. *karōshi* (smrt přepracováním), který je způsoben příliš dlouhými pracovními dobami, které jsou zde normou, a představují další překážku pro ženy starající se o svoje rodiny. Avšak navzdory omezením, které jsou uvaleny převážně na ženy, v roce 2018 bylo 66% žen v Japonsku zaměstnáno. Je tomu tak právě proto, že jejich jediná možnost jsou krátkodobá zaměstnání, která nabízí značně nižší platy (Kano, 2018).

Dilema mezi produkcí a reprodukcí je tedy jedním z hlavních témat současného japonského feminismu. Ke konci 90. let, čili zhruba během legislativního procesu schvalování zákona o základní genderové rovnoprávnosti, došlo k jistému opakování tzv. *Housewife debates* v menším měřítku, neboť v posledních dekádách dvacátého století se stávalo stále složitějším najít rovnováhu mezi rodinným a pracovním životem, a feministický diskurz přesně toto odrážel. Zastánci rodinného života nazývaly svoji ideologickou opozici *onibaba* (do angličtiny překládáno jako *demon hag*), která naopak nazývala ženy v domácnosti skotem (Kano, 2016).

Mnoho žen po přelomu století vzdalo snahu kombinovat kariéru s rodinným životem, a vybralo si jen jednu z možností. Hluboko zakořeněné systémy Japonské pracovní kultury jednoduše neumožňují ženám být kariérně zaměřenými a zároveň matkami. Tento fakt podle Kano brání ženám dosáhnout ekonomické soběstačnosti. Aktivistky za práva žen tedy musely opatrně obhajovat větší sociální podporu rodin, aniž by omylem vstoupily do oblasti konzervativní ideologie, která taktéž hlásala podporu rodin, ovšem za podmínky že jsou heteronormativní a patriarchálně strukturované. Podobně jako u housewife debates z 50. let, jejich modernější obdoba také přinesla polemizování nad hodnotou reprodukční práce, konkrétně zda je tato práce hodna finančního ohodnocení. Socioložka Ueno Chizuko si pár let po přelomu století hrála s myšlenkou, že reprodukční práce není vnímána ve stejné kategorii jako produktivní práce protože samo o sobě její vykonávání je vnímáno jako pramenící z lásky k rodině, jinými slovy „pečovatelská (ne)práce“, jak ji popisuje Kano v její knize *Japanese Feminist Debates* (Kano, 2016, pp. 136).

Reprodukční práva a péče o děti

Reprodukční práva jsou velkou část feministického diskurzu obecně; reprezentují schopnost jednotlivých žen svobodně rozhodnout o svých vlastních tělech a životech, postihují ženy napříč časem i socioekonomickými vrstvami, a jsou jedním ze základních práv za které feministky bojují. Snaha monitorovat ženská těla a ovládat jejich schopnost reprodukovat lidský život a zajistit pokračování společnosti jako takové je častou taktikou ideologií jejichž součástí je omezování práv žen. Reprodukční práva žen v Japonsku prošla mnoha změnami v moderní historii této země. V první půlce 20. století došla od kompletního zákazu interrupce během konfliktů na začátku 20. století, přes její umožnění po konci druhé světové války v případech genetických defektů, nemocí, znásilnění nebo při riziku zdraví matky, až k jejímu širšímu zpřístupnění v roce 1952, kde došlo k přidání ekonomických potíží jako pádný důvod k interrupci (ovšem za podmínky udělení souhlasu lékaře a partnera ženy). Tento zákon (*Eugenic Protection Law*) prošel dalšími úpravami v následujících letech; v roce 1972 byly navrženy změny, které by zrušily ekonomickou situaci jako validní důvod k interrupci, na které hnutí *ūman ribu* odpovědělo masivními protesty a nakonec zabránilo jejich schválení (obdobná situace se opakovala v roce 1982, se stejnou reakcí aktivistických skupin a následným zamítnutím změn). Interrupce je, mimo

výše zmíněné výjimky, stále kriminalizovaná, navzdory požadavkům žen a aktivistických skupin (Htun, 2019).

Orální antikoncepce prošla relativně méně komplikovaným vývojem, který byl ovšem také doprovázen nevolí vůči sexuální liberaci žen spolu se strachem z nízké natality. Od jejího představení v roce 1965 byla její široká přístupnost zamítnuta celkem třikrát, a až v roce 1999 bylo její užití ženami schváleno. Autorka Tin Tin Htun dodává, že ke schválení orální antikoncepce došlo až po tom, co byla urychleně schválena viagra během šesti měsíců po podání návrhu, což je kontrastováno se skoro pětatřiceti lety, než byla schválena antikoncepce pro ženy. Ženy v Japonsku také mají poměrně nižší tendenci využívat hormonální formy antikoncepce, zhruba 80% vdaných žen se spoléhalo na nehormonální antikoncepci. Zároveň výzkumy ukazují, že mladé ženy podstupují vyšší množství interrupcí. Htun píše ve svojí eseji že tyto hodnoty implikují nedostatečnou sexuální výchovu (Htun, 2019). V nedávné analýze systému vyučování sexuální výchovy, kde jsou porovnány japonské národní osnovy pro sexuální výchovu s osnovami v International Technical Guidance on Sexual Education, Harel a Yamamoto citují nárůst konzervativní ideologie v Japonsku, a následné omezování extenzivní výuky o sexu, jako důvod pro jeho zaostávání oproti ostatním zemím. Japonské osnovy pro sexuální výchovu se vyznačují podporu esencionalistických sociálních rolí daných rozdíly pohlaví, a činí více zaujímá normativní postoje k genderu, oproti standardům ITGSE. Japonské osnovy se také méně zabývají sexem a sexualitou a jejich role ve vztazích a společnosti, a také se vyznačují silnou tendencí pro vynechávání negativních aspektů sexuálního života jako je třeba sexuální násilí. Ačkoliv tyto osnovy reprezentují pouze minimální povinnou sexuální výchovu, a existuje relativně široké spektrum extenzivnosti sexuální výchovy napříč regiony, rozhodnutí vynechat z povinných osnov jistá témata je emblematické jistých esencionalistických postojů prostupujících japonskou centrální vládou (Harel & Yamamoto, 2024).

Feministkou Kanazumi Kumiko je tato snaha ovládat ženskou sexualitu interpretována jako strach z narušení statu quo, který momentálně vnímá sexualitu u žen primárně jako záležitost reprodukce. Kanazumi vnímá problém omezování reprodukčních práv jako omezování kontroly nad vlastním životem. Referuje k případu Roe vs. Wade ze Spojených států, jehož výsledek popisuje jako potvrzení rovných práv mezi muži a ženami, a trvá na tom, že tuto koncepci musí společnost internalizovat k osvobození žen (Buckley, 1997).

Poměr času stráveným nad domácími pracemi a péčí o děti mezi ženami a muži v Japonsku reflektuje tradiční genderové role, které jsou ve společnosti stále velmi patrné. V roce 2017,

matky dětí mladších šesti let v průměru strávily zhruba 7 a půl hodiny nad reprodukční prací², oproti otcům, kteří v průměru strávili hodinu a půl nad stejnou prací. Oproti tomu otcové v některých západoevropských zemích strávili v průměru dvakrát více času nad stejnými pracemi (Matsubara et al., 2020). Jeff Kingston ve své eseji z roku 2019 popisuje, že japonské ženy udávají těžkou dostupnost mateřských škol, a obecně zařízení která ulehčují rodinám péči o děti při práci jako důvod k odkládání mateřství. V roce 2012 bylo zhruba 25 000 dětí z celé země na čekacích listech různých mateřských škol, a jejich soukromé alternativy jsou příliš nákladné, zvláště pro rodiny s jedním, nebo jedním a půl příjmu. Tento problém je akorát umocněn pro matky samoživitelky, pro nichž nedostatek zařízení pro péči o děti v kombinaci s diskriminačními zvyky japonských firem vytváří ještě násobně větší nápor oproti rodinám s oběma rodiči. Dalším faktorem který vytváří další nátlak na ženy je předpoklad, že budou pečovat o stárnoucí rodiče, a to nejen svoje, ale i ty svých manželů. Tento faktor je dále umocněn stárnoucí populací Japonska, kde na podzim roku 2023 podle statistického úřadu bylo skoro 30% populace starší 65 let (Statistics Bureau of Japan, 2023). Kano Ayako kritizuje politiky vlády LDP pod premiérem Abe kvůli nedostatečné pozornosti věnované problému inkluze mužů v reprodukční a pečovatelské práci, která momentálně spadá převážně na ženy. Kritizuje také rétoriku patriarchálního systému *ie*, na které jsou založeny tyto divize v práci mezi muži a ženami, a kterou vláda za funkčního období Abeho latentně podporovala (Kano, 2016).

Bezpečnost žen

Historie japonského sexuálního násilí je pronásledována pochmurnou vzpomínkou na Korejské ženy útěchy, které se staly oběťmi japonských imperialistických vojáků za druhé světové války. Takzvané ženy útěchy byly nuceny poskytovat sexuální služby japonské armádě. Muta Kizue ve svém článku uvádí, že jejich počty se výrazně liší podle metody výzkumu a definice samotného termínu, ale rozsah je obvykle uváděn mezi 20 000 až 410 000. Téma žen útěchy je bolestivé pro řadu zemí východní Asie, protože ačkoliv je většinou řeč konkrétně o korejských ženách, tzv. stanice útěchy byly i v mnoha jiných zemích, ve kterých se japonská imperiální armáda účastnila bojů (Kazue, 2016).

² Reprodukční prací je zde myšlena veškerá práce která zajišťuje reprodukci společnosti, tudíž domácí práce, péče o děti a rodinu, atp.

Debaty ohledně těchto válečných sexuálních zločinů byly zkomplikovány japonskou vládou, která se dlouho vyhýbala nejen omluvě za svoje činy, ale i jakémukoliv vyjádření. Až v roce 1993 došlo k oficiální omluvě a přiznání viny za válečné činy Japonska, proti čemuž se zvedla vlna odporu ze strany extrémně pravicových a nacionalistických skupin, které se od té doby snaží o její odvolání. Japonská vláda ovšem nepodnikla žádné konkrétní kroky které by připomínaly snahu o nápravu činů svých předchůdců, a někteří politici veřejně i otevřeně zpochybňovali validitu nároků obětí sexuálního násilí. Sochy vztyčené v solidaritě s utrpením žen útěchy jsou také často setkávány s negativní reakcí japonských politiků, jak bylo v případě sochy v Jižní Koreji, kde mnoho japonských komentátorů vyžadovalo odstranění sochy, a japonská vláda v reakci omezila diplomatickou komunikaci s Koreou (Han & Griffiths, 2017). Podobná situace se opakovala se sochou v Berlíně o pár let později, s podobnými reakcemi japonské vlády (Ryall, 2020). Tento přístup k historickému sexuálnímu násilí reprezentuje japonský postoj k sexuálnímu násilí obecně; trestní zákoník týkající se znásilnění, který vešel v platnost roku 1907, zůstal až do roku 2017 nepozměněn. Samo o sobě prokázání a trestání sexuálního násilí je v Japonsku značně omezeno vysokými a zastaralými standardy, které vyžadují důkazy násilí k dosažení odsouzení za znásilnění. Průzkum, který cituje Muta naznačuje, že skoro 70% žen sexuální násilí ani nenahlásí. David T. Johnson ve svém článku z roku 2023 naznačuje, že procento nahlášených znásilnění činí 5-10% všech případů. Johnson dále popisuje čtyři japonské případy znásilnění z roku 2019, jejichž soudní procesy prvotně vedly ke shledání nevinosti všech čtyř pachatelů (Johnson, 2024). Důvody udávány v těchto verdiktech často opakují myšlenku, že oběť se nebránila dostatečně. Muž z prefektury Shizuoka, který znásilnil opilou ženu která ve svém stavu nebyla schopna říct ne ani se bránit, byl shledán neviným, právě protože se oběť nebránila ani nevyslovila jasný nesouhlas. Druhé řízení popisováno je muže, který donutil ženu k orálnímu sexu, v jehož procesu jí způsobil zranění. Byl shledán neviným, protože podle soudu se žena nebránila dostatečně, a muž řekl, že ji nenapadl úmyslně. Další proces prefektury Shizuoka shledal nevinného muže, kterého obvinila jeho 14ti letá dcera z opakovaného znásilnění, kvůli shledání její výpovědi jako nespolehlivé. Z čeho ho soud ale shledal vinným, bylo držení dětských pornografických materiálů, za což mu byla udělena pokuta 100 000 yenu (dnes zhruba 15 tisíc českých korun). Poslední řízení se událo v městě Nagoya, kde 19ti letá dívka obvinila svého otce z opakovaného znásilnění asi od jejích 13ti let. Soud shledal že muž dívku zneužíval, ale byl zproštěn viny, protože ačkoliv soud uznal, že pro dívku muselo být těžké se bránit či říct ne, nebyl schopen shledat že se tak opravdu stalo.

Opět, říká Johnson, oběť se nebránila dostatečně, aby byl případ souzen jako znásilnění (Johnson, 2024).

Tyto verdikty vzbudily vlnu protestů, které vedly k odvolání třech z těchto verdiktů, ale jejich prvotní výsledky jsou symptomy patriarchálního soudního systému, který má tendence znevažovat výpovědi žen, pokud se staly obětí mužů.

Nijak překvapivě, ani hnutí #MeToo nezískalo v Japonsku moc velkou podporu. Shin a Hasunuma v jejich článku z roku 2019 popisují, že japonské ženy, které se na sociálních sítích veřejně vyjádří o svých případech sexuálního násilí jsou často umlčovány, zesměšňovány nebo obviňovány z vlastního přispění k sexuálnímu obtěžování skrze například styl oblékání. Veřejné sdílení svých setkání se sexuálním obtěžováním či sexuálním násilím má pro ženy dodatečně i ekonomické dopady; mnoho žen je na základě těchto příspěvků propuštěno ze svých zaměstnání. Společenské incentivy se tedy projevují v nevoli mluvit veřejně o sexuálním obtěžování. Kromě toho, sexuální obtěžování není v Japonsku kriminalizováno, což vede k ženám, které nemají jinou možnost než pasivně přijímat nevhodné a diskriminující chování svých mužských spolupracovníků. Řada žen se v solidaritě připojila k prvním ženám japonského hnutí #MeToo, a dohromady vytvořily skupinu #WeToo, jejíž cílem je primárně podpora obětí sexuálního násilí či obtěžování. Mnoho aktivistek za ženská práva se spojilo ve snaze domoci se reforem zákonů, které by kriminalizovaly sexuální obtěžování, a posílily by ochranu žen před násilím. Mezi nimi je například politička Fukushima Mizuho a ministryně Noda Seiko (Hasunuma, Shin, 2019).

Robert O'Mochain ve svém článku *A Closer Look at the Bakky Case* rozebírá prevalentní společenské nálady v Japonsku, o kterých teoretizuje že do jisté míry motivují, či alespoň dovolují existenci tohoto patriarchálního justičního systému. Specificky se O'Mochain zaměřuje na pornografii, konkrétně podkategorie zobrazující objektifikační a násilné sexuální akty na ženách, která se stala populární kvůli laxním restrikcím pornografie na začátku 21. století.

Kulminací této subkultury představuje tzv. Bakky case, kde ženy, které byly původně najaty jako modelky nebo herečky, byly skrze hrozbu vysokých poplatků za ukončení pracovní smlouvy nuceny podstoupit extrémní sexuální násilí a různé formy mučení, ze kterých pro ně často plynula vážná zranění, nakažení pohlavními chorobami a dlouhodobá mentální újma. Záznamy tohoto násilí vytvářely narativ trestání těchto žen, který byl reflektován v komentářích na fórech, kde byla videa publikována; komentující muži zde rozváděli své fantazie o mučení a znásilňování žen, a autoři filmu zde prováděli nábor mužů pro natáčení dalších pornografických filmů. Tato videa byla volně ke koupi ve videoprodejnách, a na internetových stránkách

společnosti Bakky visual planning až do roku 2005, když bylo v policejním vyšetřování odhaleno, že ženy do těchto aktů byly donuceny. O'Mochain argumentuje, že Bakky case je symptomem společnosti, jejíž výrazné osobnosti běžně veřejně hanobí a objektifikují ženy. Udává několik příkladů: Mori Yoshiro (bývalý japonský premiér), který v roce 2003 vyjádřil odpor k poskytování sociálních dávek bezdětným ženám, Yanagisawa Hakuo (té doby ministr zdravotnictví) v roce 2007 nazval ženy jako *umu kikai* (stroje na rození dětí), Ishihara Shintaro (guvernér Tokia), který v roce 2001 řekl, že staré ženy, které už nemohou rodit děti, jsou k ničemu a jejich životy jsou zločiny proti civilizaci (o 6 let později byl znovu zvolen) (O'Mochain, 2021). Tato tendence dehumanizovat ženy, a redukovat jejich existenci pouze na jejich schopnost rodit děti, či jako prostředku pro uspokojení sexuálních tužeb mužů, vytváří prostředí nejen hostilní k právům žen, ale i k samotným ženským životům.

Shrnutí

Diskuse o právech žen v současném Japonsku je, jak už je výše řečeno, komplexní a víceúrovňová. V tomto shrnutí budou sumarizována nosná témata japonského feministického diskurzu, a základní sféry společnosti ve kterých japonské ženy momentálně bojují za zlepšení svého postavení. Historicky se v publikacích japonských feministek častokrát objevoval konflikt mezi rozdílnými pohledy na emancipaci žen (viz debata rovnoprávnost versus speciální ochrana), mnoho z aktivismu liberálních feministek propagovalo rovnoprávnost mezi ženami a muži, za účelem získání rovného společenského postavení spolu s muži. Naopak socialistický feministický proud častokrát kritizoval tento přístup na základě toho, že tato forma rovnosti z velké části vynechávala z konverzace ženy z nižších společenských tříd. Co většina feministických proudů v japonsku naopak sdílela, byl všeobecný odpor vůči systému organizace domácností, *ie*, který ženu stavil do pozice ze základu podřazené muži, a separoval ženy a muže do rozdílných společenských sfér.

První úroveň feministického diskurzu je sféra práce, kde japonské ženy čelí silné diskriminaci. Systém, pod kterým operují japonské firmy de facto znemožňují ženám postupovat výše na korporátním žebříčku, a kladou na ně značná omezení, pokud jde o jejich kariéerní růst. Toto vede k velmi výrazné vertikální segregaci ve firmách, s žalostně nízkými počty žen na vedoucích a manažeriálních pozicích. Nízké umístění žen na těchto pozic poté vede k nižším průměrným platům žen, což dále omezuje jejich schopnost ekonomické emancipace. S debatou o práci v

zaměstnání je také úzce spojená reprodukční a pečovatelská práce - jsou to totiž ženy, od kterých se očekává, že se budou starat o děti, stárnoucí rodinné příslušníky, a domácnost obecně. Reprodukční ani pečovatelská práce většinou nejsou přímo finančně odměněny (pokud se nejedná o zařízení zaměřená na tyto služby), což dále rozvádí problém nedostatečného finančního ohodnocení specificky práce žen. Protože pozice ženy je tradičně spojená s domácností a její správou, kde jsou všechny práce neplaceny. Lze poté rozvádět myšlenku, že od žen je tradičně očekáváno pracovat zadarmo, nebo za méně než muži. Kano popisuje jako jednu z charakteristik japonského feministického myšlení neochotu vnímat mateřskou péči jako privátní nepříjemnost, kterou každá rodina řeší v soukromí. Místo toho, japonské feministky trvají na tom aby se celá společnost spojila v podpoře mateřské péče, a pečovatelských aktivit obecně (Kano, 2016).

Jedním z dalších základních témat japonského feminismu (ale i feminismu obecně) jsou reprodukční práva, čili schopnost ženy mít plnou kontrolu nad jejím tělem. To znamená i rozhodnutí, zda li mít dítě, či ne. Interupce je v Japonsku stále kriminalizovaná, a lze ji tradičně podstoupit pouze za souhlasu partnera. Teprve v roce 2023 bylo schváleno farmakologické přerušení těhotenství (Kaneda, 2023). Pro japonské feministky rozšíření reprodukčních práv pro ženy představuje klíčovou součást boje za ženská práva, a jsou názoru, že odebrat ženám schopnost rozhodnout, co se stane s jejich těly a jejich životy je omezování jejich základních lidských práv. Podobně tomu bylo i u diskurzu ohledně orální antikoncepce, o jejíž legalizaci se aktivistické skupiny za ženská práva snažily skoro třicet pět let než k ní došlo v roce 1999. Další důležitou součástí reprodukčních práv je dostatečná sexuální výchova a informovanost o formách antikoncepce, která je v japonsku značně okleštěna důrazem na tradiční hodnoty a konzervatismem v přístupu o veřejné diskusi o sexu. Nadále, častokrát je konkrétně ženská sexualita víceméně vynechána z konverzace, přičemž většina pozornosti je věnována mužské sexualitě.

Reprodukční a pečovatelská práce je dalším prominentním bodem feministické kritiky. Mimo systémy ve firmách které ztěžují přístup ke kariéernímu růstu, od žen je navíc očekáváno že budou vykonávat naprostou většinu reprodukční a pečovatelské péče, což je nadále komplikováno stárnoucí populací v Japonsku, která každým rokem vyžaduje větší množství práce. Podíl japonských mužů na domácích pracích je také zhruba poloviční proti mužům některých západních zemí. Dalším elementem je fakt, že Japonsko trpí nedostatkem zařízení, která by nabízela péči, zatímco jsou rodiče v práci. Mnoho feministické kritiky poukazuje na

fakt, že vláda učinila zoufale málo kroků k tomu, aby pomohla k více rovnovážnému rozdělení odpovědností spojené se správou domácnosti mezi muže a ženy.

Další faktor který sužuje japonské ženy je zdánlivý nezájem o bezpečnost žen pokud jde specificky o sexuální násilí a pomoc jeho obětem. Japonská společnost je protkaná případy neadresovaných znásilnění, obviňování, zpochybňování a umlčování obětí sexuálního násilí, šovinismu vůči ženám a jejich nepokrytá objektifikace plynoucí z úst vysoce postavených politiků. Různé výzkumy naznačují, že procento nenahlášených případů sexuálního násilí je 70 až 90%, a pokud vezmeme v potaz, že ženy, které veřejně promluví o svém sexuálním zneužití tímto často riskují svoje zaměstnání, a dostává se jim nadávek a hanění ze strany společnosti, není se úplně čemu divit. Trestní zákoník o znásilnění zůstal v Japonsku více než sto let nepozměněn, a změny ke kterým konečně došlo v roce 2017 byly uskutečněny až díky dlouhodobému nátlaku lidskoprávních organizací.

Japonsko se umísťuje velmi vysoko na světových žebříčkách; vysoká úroveň vzdělání, nízká kriminalita, vysoká zaměstnanost, atd. Ovšem při bližším pohledu na každou z těchto kategorií je patrné, že tyto benefity se vztahují mnohem více na muže, než na ženy. Japonský feminismus má dlouhou a bohatou historii, a bezpochyby vydobyl pro ženy mnoho práv, ale na každém kroku naráží na silný odpor mnoha různých skupin. Nyní se bude tato práce věnovat tomu, jaký podíl na tomto odporu mají instituce japonského státu.

Metodologie

Specifika japonského feminismu získané z předchozí části budou nyní v praktické části aplikovány na policie, jimiž japonská vláda míní odpovídat na výše zmíněné požadavky. Tyto Bude zkoumána míra, do jaké policie adresují konkrétní problémy, čili kterým požadavkům je vláda ochotna více vyhovět, a kterým méně. Materiály, na které se tato práce soustředí, jsou primárně zákony a vyhlášky, kterými vláda cílí na změnu v oblastech nastíněných v teoretické části práce (tj. zaměstnání, placená a neplacená práce, reprodukční práva a péče o děti, a bezpečí žen). V těchto vyhláškách a zákonech budou hledány změny právě těch oblastí, na který se japonský feminismus soustředí (například kvóty zaměstnaných žen na specifických pozicích jako kompenzace rozdílů mezi platy žen a mužů). K začátku kapitoly budou uvedeny i vyhlášky, které cílí na plošné ustanovení genderově rovné společnosti (neboť nespádají konkrétně do žádné z

uvedených kategorií), ovšem bez analýzy jejich efektivity, neboť plošné změny ve společnosti jsou těžko připsány pouze jednomu faktoru, jako je vládní vyhláška.

Také bude věnována pozornost míře, do které je těmto požadavkům vyhověno (například problém stárnoucí populace a pečovatelské práce - jako řešení se nabízí alokace větší finanční podpory pro systémy sociálních služeb, nebo rozvolnění imigrace k získání dodatečné pracovní síly - zkoumáno bude, v jakém rozsahu se vláda rozhodla problém řešit). Dále u předpisů a policies, kde to bude možné, bude i zmiňován ohlas feministické komunity, ovšem primární zaměření této práce je sledovat kooperaci vlády s požadavky feminismu, a nalezení styčných bodů mezi těmito dvěma stranami.

Samotné zákony a předpisy budou primárně primárně z oficiálních stránek japonské vlády, které nabízí buď anglické verze samotných zákonů, nebo brožury shrnující jejich cíle. Zahrnuty zde budou také vědecké práce komentující konkrétní vládní předpisy, které budou také použity v případě nedostupnosti oficiálních materiálů od japonské vlády (př. Abenomics, jehož sekce se v tuto chvíli zdá být kompletně vymazána z oficiálních stránek japonské vlády). V žádném případě si tato práce nedává za cíl rozsáhle analyzovat vývoj japonských policies ve třech různých oblastech. Jejím cílem je spíše zachycení míry ústupků, které je vláda ochotna udělat, aby vyhověla feministickému aktivismu.

Praktická část

Tato část bude procházet diskurz o emancipaci žen z úhlu pohledu Japonského státu, a to skrze zákony a vyhlášky, kterými vláda cílila na vyhovění feministickým hnutím. Zběžný pohled zde bude věnován legislativním změnám mezi léty 1947 (rok založení úřadu pro ženy a nezletilé) až do roku 1998, a podrobnějšímu zkoumání bude podrobena období od roku 1999 (schválení Basic Act for Gender Equality) až do přítomnosti. Požadavky širokého feministického hnutí syntetizovány v teoretické části této práce budou porovnávány s policies vydaných Japonskou vládou ve snaze zlepšit postavení žen ve společnosti a dosáhnout rovnoprávnosti mužů a žen.

Reflexe feministických požadavků ve vládních předpisech (1947 - 1998)

V období okupace Japonska Spojenými státy po konci druhé světové války si reprezentanti Spojených států vynutili garanci mnoha demokratizujících legislativních změn,

mezi něž patřilo i udělení volebního práva ženám, a založení úřadu žen a nezletilých (*Fūjin shōnen kyoku*), navzdory nevoli Japonských elit. Kobayashi Yoshie tedy interpretuje založení tohoto úřadu jako plynoucí z donucení, nikoliv z všeobecné potřeby pro tuto instituci. Nová Ústava Japonska, která vešla v platnost roku 1947 rovněž zajišťovala značné rozšíření práv žen; článek 14 otevřeně prohlašuje rovnoprávnost obou pohlaví, a zakazuje diskriminaci na základě pohlaví ve věcech ekonomických, politických i společenských; článek 24 prohlašuje, že sňatky budou vznikat oboustranným souhlasem pohlaví, a všechny zákony týkající se manželství a rodiny budou vycházet z předpokladu rovnosti mužů a žen (Kobayashi dodává, že právě proti článku 24 se mužské elity vzpouzely nejvíce). Mimo změny ústavy byl v rámci zákona o pracovních normách zaveden seznam předpisů, který měl chránit specificky pracující ženy, který zakazoval vyžadovat příliš fyzicky namáhavou práci, noční směny, práci v dolech, limitoval počet hodin přesčasů, a zajišťoval ženám menstruační dovolenou, a dovolenou 6 týdnů před a po porodu. Článek 4 tohoto zákona také zakazoval rozdílné finanční ohodnocení mužů a žen (Kobayashi, 2004).

Úřad žen a nezletilých, jak už je v této práci zmíněno, se od svého založení potýkal s těžkostmi pramenícími primárně z odporu ostatních ministerstev. Instituce čelila několika pokusům o její zrušení, její právo na existenci bylo konstantně zpochybňováno, a její rozpočet byl několikrát zredukován. Je nutné zmínit, že změny v tomto období směrem k emancipaci žen byly podloženy autoritou okupujících Spojených států, které dodávaly legitimitu japonskému feministickému hnutí. S koncem okupace tedy skončila také ochrana této nově etablované instituce. Navzdory neustálým hrozbám se však úřad pro ženy a nezletilé stal jakousi svatyní pro ženy v do té doby čistě mužské byrokracii, ovšem jeho vliv na legislativu byl mizivý, protože neměl prostředky k implementaci nových zákonů, a jeho aktivita se soustředila primárně na výzkum.

Úřadu se podařilo prosadit dva zákony: Zákon o práci z domova z roku 1970, který cílil na ochranu matek v domácnosti, které pracovaly z domu pro přivýdělek, ale měly extrémně nízké platy a nevztahovaly se na ně ochrany. Druhý zákon, nazvaný o blahobytu pracujících žen z roku 1972 (jehož úpravou později vznikl nechvalně známý EEOL - Equal Employment and Opportunity Law), cílil na zlepšení postavení žen na pracovišti, a eliminovat možnou diskriminaci na základě pohlaví. Jak Kobayashi píše ve své knize, tyto zákony byly jen povrchovým řešením, protože obsahovaly jen doporučení pro zaměstnavatele, nikoliv substantivní tresty za jejich porušení (Kobayashi, 2004). Jediné tresty, které se v zákonu o blahobytu pracujících žen objevují, jsou za nespolupráci s ministerstvem práce, které má podle

zákonu právo na vyžadování reportů od zaměstnavatelů. Pokud ministerstvo práce shledá, že zaměstnavatel porušil články tohoto zákona, má právo na to veřejně oznámit jeho neschopnost vyhovění zákonu, ale penalizace za jeho porušení zde končí (Japanese Law Translation, 2022a). Do roku 1975 tedy vliv na tvorbu legislativy byl v úřadu pro ženy a mladistvé minimální. Ovšem s příchodem první mezinárodní konference žen (organizovanou Spojenými národy), přišla signifikantní změna. Hned po této konferenci došlo k založení ústředí pro plánování a propagaci policies pro ženy (ÚPPPŽ) v rámci úřadu vlády, a kanceláře pro záležitosti žen, která působila jako sekretariát ÚPPPŽ v úřadu premiéra. Kanceláři pro záležitosti žen byla svěřena odpovědnost za formulaci policies, a protože úřad pro ženy a mladistvé měl velký vliv na tuto kancelář, došlo k výraznému posílení jeho vlivu v rámci tvorby legislativy.

Roku 1986 vešel v platnost zákon o rovném zacházení a možnostech v zaměstnání pro muže a ženy, který byl úpravou zákona z roku 1972. Podobně jako jeho starší verze neobsahuje žádné konkrétní tresty za jeho porušení, a většina jeho preskripcí pro rovné zacházení jsou návrhy, jak by se zaměstnavatel měl chovat. Zákon etabluje komisi pro řešení sporů mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem, ovšem článek 12 tohoto zákona píše, že pokud se obě strany rozhodnou účastnit řešení sporu, musí dodat dokumenty které účast potvrzují. Tato formulace implikuje, že účast je dobrovolná (Japanese Law Translation, 2014). Kobayashi toto potvrzuje, a píše že zaměstnavatel se jednoduše mohl rozhodnout se neúčastnit řízení, a řízení by se tím pádem nekonalo, navzdory žádosti zaměstnance (Kobayashi, 2004). Zákon také ruší předchozí ochranný předpis o zákazu nočních směn pro ženy. Jedinou specifickou ochranu, kterou tento zákon zmiňuje, je ohledně těhotenství, kdy je zaměstnavatel povinen nediskriminovat vůči těhotným ženám, a dovolovat jim dostatečnou dovolenou (Japanese Law Translation, 2014).

Roku 1992 byl schválen předpis o rodičovské dovolené, která garantovala zaměstnancům možnost jednorocní rodičovské dovolené a tříměsíční pečovatelské dovolené pro péči o příslušníky rodiny. Článek 29 tohoto zákona dodatečně zmiňuje, že firmy by měly podporovat zaměstnance ve vytvoření zdravé balance mezi zaměstnáním a životem (Japanese Law Translation, 2022b).

Reflexe feministických požadavků v zákonech od roku 1999

Tato sekce bude blíže zkoumat zákony vydané japonskou vládou od roku 1999 do přítomnosti. V začátku budou shrnuty policies, které cílí na plošné ustanovení genderově rovné

společnosti, a následně bude pozornost věnována vyhláškám, které spadají do konkrétních kategorií feministického zájmu. Spolu s těmito zákony budou zkoumány takzvané základní plány pro genderově vyvážené společnosti, které reflektují priority různých vlád ohledně emancipace žen. Tyto plány obsahují plánované policie na zajištění genderově rovné společnosti, a doplňují náhled na cíle a priority vlády v řešení tohoto problému. První plán pro byl zakotven v základním předpisu pro genderově rovnou společnost, ale novější verze již existují samostatně. Základní předpis pro genderově rovnou společnost, který byl schválen roku 1999 si dával za cíl vytvořit společnost, kde mají muži i ženy rovné postavení, a mají stejné možnosti ve všech sférách společnosti, skrze zajištění eliminující disparitu. Základní principy tohoto zákona jsou následující: respekt k lidským právům obou mužů i žen, negování škodlivých genderových stereotypů vytvořených společenskými systémy a zvyky, zajištění rovného zastoupení žen i mužů v plánování a vytváření nových vládních předpisů, vzájemná kooperace mužů i žen v domácnosti, a nakonec spolupráce s mezinárodními organizacemi ve snaze dosažení rovné společnosti. Tento předpis připisuje státu odpovědnost za rozsáhlou implementaci policie založených na těchto základních principech k propagaci rovné společnosti, a zároveň vytváří povinnost státu odevzdávat parlamentu každoroční zprávu o stavu genderové parity, a policie implementovaných k jejímu dosažení.

Dále předpis uvádí povinnost vlády vytvářet základní plány pro dosažení genderové parity ve společnosti spolu s návrhy policie pro její propagaci. Také zakládá konzul pro genderovou paritu, který má na starost dohlížet na tvorbu těchto plánů a implementaci policie, a úřad pro genderovou paritu (Japanese Law Translation, 2012).

První plán pro genderově rovnou společnost opakuje mnoho stejných bodů jako předpis pro genderově rovnou společnost; propagace základních lidských práv žen, jejich spolupráce ve formulaci legislativy, propagaci genderové parity ve společnosti, vytváření nových společenských hodnot, a globální spolupráce. Jako základní body pro dosažení genderové parity plán udává větší zapojení žen v ekonomice, rozšíření systémů pro péči o stárnoucí obyvatele, opuštění systému seniority v zaměstnání, posílení role mužů v domácnosti a péči o rodinu, a podporu zapojení žen v rozhodování lokálních komunit. Dále plán žádá revizi zákona pod kterým si ženy po uzavření manželství berou manželovo příjmení, změnu zákona který udával vyšší daň pro domácnosti kde žena vydělává nad určitou hranici. Cíle tohoto plánu jsou vytvoření společnosti, kde mají muži a ženy rovný podíl na placené i neplacené práci, propagace parity ve všech sférách společnosti i odvětví ekonomiky, etablování rozsáhlého systému pro boj

se sexuálním násilím, rozšíření reprodukčních práv žen, rozšíření vzdělávání v oblasti genderové parity, a spolupráce s mezinárodními společnostmi (Gender Equality Bureau, n. d.a).

Anglická verze druhého plánu se zdá být víceméně kompletně vymazána z internetu, avšak při použití online překladače japonské verze se jeho cíle zdají být zhruba stejné jako v první verzi plánu. Kano Ayako v knize *Japanese Feminist Debates* o druhém plánu zmiňuje, že jeho formulace kompletně vynechala termín *gender free*, což Kano vysvětluje vlnou antifeministické ideologie, která reagovala na první plán (Kano, 2016).

Třetí plán pro genderovou společnost je ojedinělý tím, že jako jediný nevznikl za vlády konzervativní strany LDP (Liberal Democratic Party), která od 50. let dvacátého století byla, až na dvě výjimky, nepřetržitě ve vládě. Třetí plán byl sepsán pod vládou DPJ (Democratic Party of Japan) v roce 2010, a spolu s oblastmi z minulých plánů se zde nově objevují následující: rozšíření vzdělání o genderové parity mezi muže a děti, podpora mužů a žen žijících v chudobě, genderová parita ve vědě, technologiích a akademii. Výrazný je zde větší důraz na zapojení mužů do snahy o genderově vyrovnanou společnost (Gender Equality Bureau, n. d.b).

Čtvrtý plán, schválený v roce 2015, jako svoje hlavní cíle označuje participaci a posun pozice žen ve všech oblastech společnosti, bezpečí a dlouhý život, plošné cíle pro zjednodušení dosažení genderově rovné společnosti, a zajištění implementace tohoto plánu ve všech prefekturách i městech (Gender Equality Bureau, n. d.c).

Pátý a poslední plán, který byl schválen v roce 2020 opakuje stejná témata jako předchozí verze (Gender Equality Bureau, n. d.d).

S návratem LDP do vlády v roce 2012 začal vládní projekt nazýván *Abenomics* podle premiéra Shinzō Abe, jehož podvětev, *womenomics*, cílila na zlepšení pozice žen ve společnosti skrze jejich větší zapojení do ekonomiky a vytváření společnosti, ve které „by ženy mohly skutečně zářit“. Jedním z raných sloganů specificky cílený na pozici žen bylo takzvané *30 by 20*, což znamená cíl zvýšit procento žen ve vedoucích pozicích na 30% do roku 2020. Ovšem další zájem tohoto balíčku zákonů bylo zvýšit porodnost, což vytvářelo značný nátlak na ženy, které jsou momentálně primárně pečovatelky o děti. Kano ve svém článku *Womenomics and Acrobatics* píše, že zdánlivým cílem bylo donutit ženy pracovat dvakrát tak více než doposud. Řada feministek byla nepokrytě skeptických vůči feministickým snahám premiéra Abe, kvůli jeho historické tendenci k antifeministické rétorice. Na počátku tohoto století totiž Shinzō Abe stál v čele zpátečnického a konzervativního odporu vůči snahám o rozšíření povědomí o právech žen, a

dlouho odporoval uznání viny v problému žen útěchy. I v roce 2013 Abe zvažoval distribuci brožur, které by ženy informovaly o jejich „hlavních plodných letech“ (Kano, 2018).

V článku *Abe's Womenomics Policy*, autor Mark Crawford dále rozebírá, jak se Abenomics sice pyšní vyšším procentem žen v zaměstnání než Spojené státy, ale tato brožura opomíná fakt, že roku 2019 56% těchto žen mělo nepravidelné (non regular), či krátkodobé zaměstnání, což pro ně vedlo k jejich vynechání z benefitů, a k nižším platům. Mimo to, naprostá většina vyhazovů plynoucích z pandemie Covidu 19 postihla právě ženy (Crawford, 2021). 30 by 20 se také neseťkalo s úspěchem, neboť nedošlo k žádnému vymáhání reálných změn v systému povýšení pro ženy.

Policies týkající se práce a zaměstnání

Jak je zmíněno v teoretické části práce, zaměstnání žen je jedním z hlavních témat feministického diskurzu v Japonsku. Zaměstnané ženy bývají často na nižších pozicích s menším prostorem pro růst, navzdory stejné kvalifikaci jako jejich mužští spolupracovníci, a také zastávají zoufale málo pozic ve středním a vyšším managementu. Ženy také tvoří většinu krátkodobých zaměstnanců, a zaměstnanců na částečný úvazek, což dále prohlubuje rozdíly mezi finančním ohodnocením mezi pohlavími, a dále omezuje finanční nezávislost žen. V této části budou tedy rozebírány konkrétní vyhlášky a zákony, které cílí na změny zaměstnání ve prospěch žen.

Roku 2014 byl schválen předpis pro opatření k prevenci smrti z přepracování, na jehož základě jsou zaměstnavatelé povinni poskytovat zaměstnancům přístup ke zdravotním prohlídkám, na jejichž výsledku, pokud je to třeba, zaměstnavatel musí omezit pracovní povinnosti zaměstnance. Tento předpis ovšem funguje primárně jako doporučení pro zaměstnance od ministerstva práce, ovšem jeho vymahatelnost je omezená, neboť jediná zmínka o trestech je, že jména firem které odmítají dodržet zákon budou zveřejněna (Japanese Law Translation, 2018).

O rok později, v roce 2015 byl schválen předpis pro propagaci zapojení žen v profesionálním životě, který, ve stopách ideologie Abenomics cílil na co největší participace žen v ekonomice. Základní principy tohoto předpisu jsou: (1) podpora pozic žen v zaměstnání je nutná pro zajištění společnosti kde jsou ženy schopny naplno využít svých schopností a naplnit svůj potenciál, (2) propagace aktivní participace je nutná pro zajištění zdravé rovnováhy mezi profesním a osobním životem pro muže i ženy, (3) při této propagaci je centrální respektovat přání žen v nastavení

jejich individuálních preferencí v nastavení této rovnováhy. Dále je řečeno, že zaměstnavatelé mají odpovědnost za vytváření prostředí, které ženám nebrání v plné realizaci jejich profesních ambicí, a které dopomáhá k vytváření rovnováhy mezi jejich profesním a osobním životem (Japanese Law Translation, 2021). Podle dokumentu poskytnutého kanceláří pro genderovou rovnoprávnost, základním účelem tohoto předpisu je, aby zaměstnavatelé vytvořily tzv. action plány, podle kterých budou poté eliminovat nerovné zvyky na pracovištích, spolu se sběrem dat o množství zaměstnaných žen (Japanese Law Translation, 2021).

Roku 2018 došlo k takzvané reformě pracovních zvyků, což byl balíček zákonů, které upravovaly předchozí zákony jako byl například zákon o pracovních normách. Jeho cílem bylo snížit výrazné rozdíly mezi krátkodobými nebo částečnými úvazky, a dlouhodobými úvazky, ve snaze snížit nepoměr mezi platy mužů a žen. Tento balíček zákonů také udával maximální limit pro počet hodin přesčasů (Ministry of Health, Labor and Welfare, 2018, Ministry of Health, Labor and Welfare, n. d.).

V roce 2020 byla vydána směrnice pro opatření pro prevenci obtěžování na pracovišti, která zakazuje všechny formy tzv. „power harassment“, čili formu obtěžování vykonávanou na někom v nižší pozici moci. Tento předpis připisuje povinnost zaměstnavatelům poskytovat na pracovišti prostor ke konzultaci, a podnikat disciplinární řízení proti zaměstnancům, kteří se dopustí obtěžování. Zaměstnavatel je také povinen podniknout kroky k omezení budoucímu vzniku hostilit (Japanese Law Translation, n. d.).

Tyto předpisy, ačkoliv to nikde nezmiňují přímo, jsou jasnou snahou pro zlepšení pozici žen na pracovištích (zkrácení pracovních hodin, zlepšení platů krátkodobých zaměstnanců, snaha o eliminaci obtěžování všechny cílí na problémy které sice mohou postihnout každého zaměstnance, ale statisticky postihují nejvíce ženy). Ovšem otázkou zůstává, zda li je tato snaha mířena správným směrem. Mark Crawford zmiňuje výzkum, podle něhož primární nepoměr mezi platy mužů a žen tkví hlavně v oblasti dlouhodobých zaměstnání, a tedy snížení rozdílů mezi krátkodobými a dlouhodobými zaměstnanci řeší problém jen z malé části. Wage gap v japonsku je z více než 60% pramenící z dlouhodobých zaměstnání, kde jsou ženy často přehlíženy například u povýšení na lépe placené pozice. Japonské ženy obsazují méně než 10 procent pozic jednak vyššího managementu, ale i středního (cca 6% a 9%). Další analýzy odhalují, že reálná disparita je mezi mírou průměrných povýšení mezi muži a ženami. V žádném z předpisů ani plánů japonské vlády se zatím neobjevily povinné kvóty pro minimální počet žen

v konkrétních pozicích, a většina snah je koncipována jako doporučení, které zaměstnavatelé mohou, ale nemusí dodržovat (Crawford, 2021). Absence penalizací toto nadále podtrhuje.

Policies týkající se reprodukčních práv a péče o děti

Reprodukční práva a péče o děti je jedna z dalších oblastí feministického zájmu v Japonsku, a obzvláště kvůli specifickému problému stárnoucí populace. Vytváří to jistý konflikt pro Japonskou vládu - vyhovět požadavkům o rozšíření reprodukčních práv, a riskovat tím další snížení porodnosti, nebo se více snažit podporovat rodiče když už se rozhodnou mít děti, a tím potenciálně podpořit porodnost? Tato otázka je zavádějící, protože lze učinit obojí, ale japonská vláda si stejně vybrala jen jednu možnost. V následujících předpisech budou hledány způsoby, kterými se vláda snaží usnadnit péči o děti pracujícím rodičům.

V roce 2009 došlo k revizi zákona o rodičovské dovolené, která dále zvýšila množství času, který mohli rodiče strávit staráním se o děti, a rozšiřuje možnosti speciálně pro otce, kteří mají zájem o čerpání dovolené (Ministry of Health, Labor and Welfare, 2011). Japonsko má jednu z nejtědřejších plánů rodičovské dovolené. Problém vyvstává ovšem v tom, že jí málokdo z mužů využívá, kvůli strachu z přerušování kariéry, což, jak je výše mnohokrát zmíněno, může značně omezovat budoucí prospekty pro kariérní růst, kvůli důrazu na nepřetržitost práce. Právě v tomto faktoru tkví částečná inefektivita tohoto předpisu. Navzdory velmi bohatým finančním zajištěním pro rodiče na této dovolené, množství otců, kteří je využili bylo roku 2019 okolo 13% (Crawford, 2021). Dává smysl, že místo otců, kteří by tímto riskovali svoji kariéru, raději využívají rodičovskou dovolenou ženy, které ze základu mají mnohem menší kariérní prospekty kvůli systematické diskriminaci. Selhání tohoto předpisu bylo tedy determinováno předem, kvůli existujícím, hluboko zakořeněným systémům diskriminace, které vyžadují strukturální reorganizaci, a nikoliv náplast'ová řešení.

V roce 2013 došlo ke schválení předpisu pro opatření proti dětské chudobě. Základní principy jsou, mimo jiné, podpora ve vzdělání chudých dětí pro zajištění rovných možností zaměstnání, podpora stabilního životního stylu, zajištění stabilního zaměstnání primárních pečovatelských pracovníků, a ekonomickou podporu. Předpis dále klade odpovědnost za implementaci těchto principů na centrální a prefekturální vlády (Japanese Law Translation, 2020). Mnoho výzkumů na téma dětské chudoby dochází víceméně ke stejnému závěru; dětská chudoba je nejprevalentnější v rodinách s pouze jedním rodičem, přičemž nejhůře jsou na tom matky samoživitelky, které musí

celou rodinu uživit z pouze jednoho (v průměru nižšího než by měl muž) platu (Abe, 2018). Ačkoliv témata, která pokrývá tento předpis jsou bezpochyby nápomocná chudým rodinám, ovšem opět poskytují pouze povrchní řešení. Japonské ženy prokazatelně vydělávají méně než muži, a tak se zde opakuje argument z předchozího odstavce.

Policies, které by se týkaly reprodukčních práv je v posledních dekáдах japonské legislativy zoufale málo. Interrupce je sice dostupná, ale stále kriminalizovaná, a častokrát omezena souhlasem partnera. Zároveň zákrok, který je momentálně nejrozšířenější pro interrupci v Japonsku byl v roce 2003 označen světovou organizací pro zdraví (WHO) za zastaralý, a bylo doporučeno jeho opuštění (Shimoyama, 2023). Dodatečně, cena zákroku se pohybuje mezi cca 20 000 - 130 000 českých korun, podle pokročilosti těhotenství a pojištění (Nandenaino, n. d.), což značně omezuje její dostupnost. Až teprve v minulém roce (2023) došlo ke schválení farmakologického přerušování těhotenství, zhruba o dekádu později než Česká republika.

Policies týkající se bezpečnosti žen

Poslední oblastí jsou policies které jdou v odpověď žádostem o omezení sexuálního násilí páchaného převážně na ženách. Japonsko se pyšní tím, že v 97% nahlášených znásilnění je pachatel nalezen, ovšem co je z tohoto narativu vynecháno jsou různé výzkumy, které odhadují že 70 - 90% znásilnění nahlášeno není. Co víc, pokud se oběti veřejně snaží mluvit o jejich setkání se sexuálním násilím, jako například v hnutí #MeToo, jsou často společností umlčovány, hanobeny, a obviňovány z jejich vlastního přičinění k napadení. Policies v následující části se snaží zvrátit tuto situaci.

V rámci snahy omezit násilí specificky páchané na ženách, v roce 2001 byl schválen předpis pro omezení násilí mezi partnery, a ochranu obětí. Násilí je v tomto dokumentu definováno jako chování které vede k fyzickým, či psychologickým újmám na zdraví. Tento předpis udává povinnost pro prefektury a obce pro zřízení center pro podporu obětí domácího násilí s možností poradenství, zdravotnické, psychiatrické a psychologické péče, a prostředky pro zajištění sociální podpory. Tato centra mají také sloužit jako útočiště. Ochrana je aplikována pouze na oběti fyzického násilí, a uvádí povinnost pro lékaře, kteří při prohlídkách naleznou důkazy o zranění způsobené domácím násilím, informovat své pacienty o možnostech poskytovaných výše zmíněnými centry, a možnost lékaře nahlásit případ domácího násilí těmto centrům, přičemž jeho rozhodnutí musí být v souhlasu s přáním oběti. Policisté mají, po nahlášení domácího násilí,

povinnost zabránit násilí a chránit oběť. Oběť má také právo na vyžádání soudního zákazu kontaktu na bývalého partnera, a v případě potenciálního ohrožení života, má právo na soudní vystěhování partnera ze společného obydlí (Japanese Law Translation, 2009a).

Ochrana obětí byla dále rozšířena předpisem z roku 2004, zvaným základní předpis pro oběti trestných činů, který je založený na principu práva všech občanů na důstojný život, a zacházení které jemu odpovídá, a na právu obětí ke kontinuální podpoře. Stát a regionální vlády mají mimo jiné povinnost poskytnout možnost obětem získat poradenství a pomoc pro návrat do běžného života, asistenci obětem v procesu získání kompenzace, systém sociálních benefitů pro pomoc obětem, zdravotní péči a zajištění bezpečí. Také mají odpovědnost propagovat veřejné pochopení a respekt pro oběti trestných činů (Japanese Law Translation, 2009b).

V roce 2022 vyšel předpis specificky obhajující práva účinkujících v sexuálně explicitních materiálech, se základními principy jako je respekt individuální důstojnosti účinkujících od všech zapojených v produkci těchto materiálů, a zákaz nucení jednotlivců k účinkování v sexuálně explicitních materiálech. Předpis dále etabluje, že k účinkování v těchto materiálech musí být podepsána smlouva, kde je explicitně řečeno že jde o tvorbu sexuálního materiálu, specifické detaily obsahu tohoto materiálu, detaily o dalších účinkujících, a detaily o způsobu a času zveřejnění materiálu. Dokument zajišťuje, že účinkující má právo od smlouvy odstoupit i po uskutečnění natáčení bez odpovědnosti za finance za produkci, a činí všechny smlouvy které tot nedodrží jako neplatné. Účinkující má také právo vyžadovat zastavení distribuce materiálu v případě, že jeho natáčení či publikace neprobíhaly v souladu se smlouvou.

Stát by měl také vynaložit snahu k vytvoření podpůrných systémů pro účinkující, a vytvoření systému pro rozšíření vzdělání v tomto ohledu pro širokou veřejnost (Japanese Law Translation, 2022c)

Navzdory relativní obsáhlosti předpisů v této oblasti, jejich funkcionalita přichází v debatu vezmeme li v potaz fakta zmíněná v teoretické části této práce. Navzdory rozsáhlým preskripcím o odpovědnosti státu za blahobyt obětí násilných činů, minimálně v oblasti propagace respektu k obětem, vzhledem k obecnému vyjadřování vysoce postavených politiků o ženách, které inspirují všechno jen ne respekt a pochopení. A vskutku, reakce na hnutí #MeToo značí minimální posun společnosti v této oblasti.

Ačkoliv podle reportu od japonské kanceláře pro genderově rovnou společnost z roku 2022 celkové množství pomoci vyhledávané v krizových centrech vzrostlo oproti minulému roku o zhruba 26%, to samo o sobě nevypovídá o žádném snížení případů sexuálního násilí, mimo to že

statistiky zveřejňované státními institucemi bývají často zkreslené kvůli rozdílným definicím (Gender Equality Bureau, 2022; Johnson, 2024). Johnson ve článku z roku 2024 píše, že až do úpravy která přišla v roce 2023, trestní zákoník vyžadoval důkaz o bránění se k rozsudku znásilnění. Z čehož částečně pramení výše zmíněné soudní případy znásilnění, které prvotně vedly ke zproštění viny. Ačkoliv momentální definice znásilnění v Japonsku je založena na konceptu souhlasu, ten fakt, že změny přišly až po desetiletích nátlaku společnosti a mezinárodních organizací, vypovídá o trendu celkové nechuti ke strukturálním změnám, i když vedou ke zvýšení celkového blahobytu.

Oproti tomu, předpis pro ochranu práv účinkujících v sexuálně explicitních materiálech je, ač zhruba o 20 let pozdě, relativně rozsáhlou a propracovanou odpovědí na případy jako byl například výše zmíněný *Bakky case*, a předkládá rozsáhlé ochrany pro osoby, které se pohybují v tomto zaměstnání.

Shrnutí

Policies, kterými státy obecně mohou přispět k emancipaci žen, mohou být aplikovány na řadu společenských sfér. Taktikou Japonska se v posledních dvou desetiletích zdály být primárně předpisy ovlivňující sféru ekonomiky. Na jednu stranu je to pochopitelné, Japonsko od 90. let minulého století prošlo mnoha ekonomickými těžkostmi, a mnoho z nevýhod žen opravdu pramení z jejich nedostatku finanční nezávislosti. Ovšem vezmeme-li v potaz charakter změn a rétoriku Japonské vlády, začíná být jasné, že mnoho policies bere blahobyt žen jako sekundární k ekonomickému růstu, specificky policies týkající se práce a péče o děti, které se nesoustředily na strukturální problém, kterým je prostá kombinace seniorních výhod a sexistická rétorika zaměstnavatelů, ale místo toho se zaměřily na povrchové řešení symptomů, které tato rétorika způsobila. Podobný sentiment se nese i feministickou kritikou vládních plánů pro emancipaci žen. Kano Ayako ve svém článku *Womenomics and Acrobatics* ostře kritizuje neoliberální policies, které byly propagovány premiérem Abe, a jeho náhlou otočku o 180 stupňů v rétorice ženských práv. Také ostře kritizuje tokenizaci³ práv žen za účelem propagování ekonomického růstu (Kano, 2018). Mark Crawford zase zvýrazňuje laissez-faire postoj, který japonská vláda v posledních desetiletích zaujímá k restrikcím firem, což nazývá „comply or explain” (čili vyhov

³ Využití práv žen k získání více pozornosti a voličů, často skrze arbitrární posazení ženy do výrazné pozice jako důkaz podpory, místo reálných změn pro zlepšení jejich životů

nebo vysvětlí v referenci k absenci konkrétních trestů za nedodržování vládních předpisů, pouhá povinnost vysvětlit důvod k diskriminaci) (Crawford, 2021). Tato tendence léčit symptomy místo příčin je přítomna i v oblastech péče o děti a bezpečnosti žen, kde lze pozorovat touhu vlády vyhnout se strukturálním změnám a problémy řešit povrchově.

Závěr

Japonsko je jediným členem G7, který se výrazně (a to o několik desítek míst) táhne za zbytkem zemí G7 v oblasti práv žen. Tento fakt je zářející hned na několika úrovních. Japonsko je kolokviálně bráno za jednu z nejvyspělejších zemí světa, s nízkou kriminalitou a vysokým průměrným věkem občanů, jak je tedy možné, že se pokrok nepromítl v emancipaci žen? Dále, Japonsko dlouhodobě bojuje s řadou ekonomických potíží, a neschopností efektivně využít kapitálu, který poskytují podzaměstnané ženy, nebylo by tedy v jeho vlastním zájmu rozšířit jejich možnosti v zaměstnání?

Je evidentní, že nízká úroveň práv žen nepramení ze zakrnělosti feministického hnutí. Jak je demonstrováno v první části této práce, japonský feminismus má dlouhou a bohatou historii plnou výrazných osobností. Problém tedy musí vycházet odjinud. Jako částečné vysvětlení může sloužit praktická část této práce, kde, navzdory omezeným zdrojům, můžeme pozorovat opakovanou tendenci slabých předpisů japonské vlády, které když už náhodou míří na ten správný problém, selhávají v dostatečné implementaci řešení. Mnoho těchto policíes a předpisů častokrát funguje spíše jako doporučení, bez dostatečných trestů za jejich porušení. Mimo jiné je z nich zřejmá snaha vyhnout se velkým strukturálním změnám, které by vyžadovaly rozsáhlé změny systémů které v Japonsku existují už od konce druhé světové války, jako je například silně vertikální struktura firem (která omezuje kariéerní rozvoj žen), nebo patriarchální soudní systém (který zproští viny muže který znásilnil opilou ženu protože se dostatečně nebránila). Dalším vysvětlujícím faktorem může být také silné antifeministické hnutí, které získalo na vlivu začátkem století, jehož členem byl i legendární, nejdéle sloužící japonský premiér Shinzō Abe za stranu LDP. Také samotná strana LDP na to má co přičinění; je všeobecně vnímána jako konzervativní, a mimo roky 1993-1994 a 2009-2012 byla nepřetržitě vládnoucí stranou. Právě pod vládou této konzervativní strany došlo k formulaci většiny vládních dokumentů, které jsou v této práci analyzovány. Monopol LDP na vládnoucí pozici může také reprezentovat prevalentní náladu široké veřejnosti, kvůli vzájemnému ovlivňování mezi společnostmi a politickými stranami.

Od roku 2021 je premiérem Japonska Fumio Kishida, který je výrazným členem nejliberálnější větve LDP. Ovšem zda li policie jeho vlády budou schopny přinést větší pokroky pro práva žen než jejich předchůdci bude možno říct až s postupem času.

Zdroje

- Abe, A. K. (2018). *Poverty among Japanese Children and Youths: Issues & Policies*. Retrieved from: <https://www.mhlw.go.jp/content/10500000/000469479.pdf>
- Anderson, M. S. (2010). *A Place in Public: Women's Rights in Meiji Japan*. Cambridge: Harvard University Asia Center
- Bardsley, J. (2014). *Women and Democracy in Cold War Japan*. London and New York: Bloomsbury Academic.
- Bernstein, G. L. (1991). *Recreating Japanese Women: 1600 - 1945*. Los Angeles: University of California Press.
- Buckley, S. (1997). *Broken Silence: Voices of Japanese Feminism*. Los Angeles: University of California Press
- Crawford, M. (2021). Abe's Womenomics Policy, 2013-2020: Tokenism, Gradualism, Or Failed Strategy? *The Asia-Pacific Journal*, 19(4), article 4
- Faison, E. (2018). Women's Rights as Proletarian Rights: Yamakawa Kikue, Suffrage, and the "Dawn of Liberation." In J. C. Bullock, A. Kano, & J. Welker, *Rethinking Japanese Feminisms*. (pp. 15-33). Honolulu: University of Hawai'i Press
- Fantozzi, J. (2018, February 6). The 20 Best Countries to Live in Around the World. *Business Insider*. Retrieved from: <https://www.businessinsider.com/best-countries-world-us-news-2018-1>
- Fernandez, C. (2023, September 13). These are the 10 best countries in the world for business, social purpose and more—the U.S. isn't in the top 3. *CNBC*. Retrieved from: <https://www.cnbc.com/2023/09/13/best-countries-world-us-news-world-report-ranking.html>
- Gender Equality Bureau. (2022). *Current Status and Challenges of Gender Equality in Japan*. Retrieved from: https://www.gender.go.jp/english_contents/pr_act/pub/status_challenges/pdf/202205.pdf
- Gender Equality Bureau. (n. d.a). *Plan for Gender Equality 2000*. Retrieved from: https://www.gender.go.jp/english_contents/about_danjo/lbp/basic/koudou/contents.html

Gender Equality Bureau. (n. d.b). *The Third Basic Plan for Gender Equality 2010*. Retrieved from: https://www.gender.go.jp/english_contents/about_danjo/whitepaper/pdf/3rd_bpg.pdf

Gender Equality Bureau. (n. d.c). *The Fourth Basic Plan for Gender Equality*. Retrieved from: https://www.gender.go.jp/english_contents/pr_act/pub/pamphlet/women-and-men16/pdf/2-4.pdf

Gender Equality Bureau. (n. d.d). *The Fifth Basic Plan for Gender Equality*. Retrieved from: https://www.gender.go.jp/english_contents/about_danjo/whitepaper/pdf/5th_bpg.pdf

Gordon, A. (2003). *A Modern History of Japan: From Tokugawa Times to the Present*. New York: Oxford University Press

Han, S., & Griffiths, J. (2017, February 10). Why this statue of a young girl caused a diplomatic incident. *CNN*. Retrieved from: <https://edition.cnn.com/2017/02/05/asia/south-korea-comfort-women-statue/index.html>

Harel, S., & Yamamoto, B. A. (2024). Comprehensive horizons: examining Japan's national and regional sexuality education curricula. *Sex Education*, 1-18

Japanese Law Translation. (2009a). *Act on the Prevention of Spousal Violence and the Protection of Victims*. Retrieved from: <https://www.japaneselawtranslation.go.jp/en/laws/view/4476/en>

Japanese Law Translation. (2009b). *Basic Act on Crime Victims*. Retrieved from: <https://www.japaneselawtranslation.go.jp/en/laws/view/2980>

Japanese Law Translation. (2012). *Basic Act for Gender Equal Society*. Retrieved from: https://www.japaneselawtranslation.go.jp/en/laws/view/2526/en#je_ch2

Japanese Law Translation. (2014). *Enforcement Regulation of the Act on Securing, Etc. of Equal Opportunity and Treatment between Men and Women in Employment*. Retrieved from: https://www.japaneselawtranslation.go.jp/en/laws/view/3936/en#je_at6

Japanese Law Translation. (2018). *Act Promoting Measures to Prevent Death and Injury from Overwork*. Retrieved from: <https://www.japaneselawtranslation.go.jp/en/laws/view/3258>

Japanese Law Translation. (2020). *Act on the Promotion of Policy on Child Poverty*. Retrieved from: <https://www.japaneselawtranslation.go.jp/en/laws/view/3619/en>

Japanese Law Translation. (2021). *Act on the Promotion of Women's Active Engagement in Professional Life*. Retrieved from: https://www.japaneselawtranslation.go.jp/en/laws/view/4163#je_ch6

Japanese Law Translation. (2022a). *Act on Equal Opportunity and Treatment between Men and Women in Employment*. Retrieved from:

https://www.japaneselawtranslation.go.jp/en/laws/view/4190#je_s2

Japanese Law Translation. (2022b). *Act on Childcare Leave, Caregiver Leave, and Other Measures for the Welfare of Workers Caring for Children or Other Family Members*. Retrieved from: https://www.japaneselawtranslation.go.jp/en/laws/view/4340/en#je_ch10at7

Japanese Law Translation. (2022c). *Act Establishing Special Provisions on Performance Agreements That Are Meant to Help Prevent the Harm Associated with Performing in Sexually Explicit Videos and to Contribute to Remedies for Performers in Order to Contribute to the Formation of a Society in Which Individuals' Sexual Dignity Is Respected*. Retrieved from: <https://www.japaneselawtranslation.go.jp/en/laws/view/4287/en>

Japanese Law Translation. (n. d.). *Guidelines Concerning Measures to Be Taken by Employers in Terms of Employment Management in Connection with Problems Arising as a Result of Behavior that Constitutes Bullying in the Workplace*. Retrieved from:

<https://www.japaneselawtranslation.go.jp/en/notices/view/143>

Johnson, D. T. (2024). Is rape a crime in Japan? *International Journal of Asian Studies*. 1-16

Kajiyama, Y. (1982). Women in Buddhism. *The Eastern Buddhist*, 15(2), 53-70.

Kaneda Y. (2023). Japan's approval of oral abortion pills: A new era of opportunities and challenges in aligning with global standards. *Women's health*, 19

Kano, A. (2016). *Japanese Feminist Debates: A Century of Contention on Sex, Love and Labor*. Honolulu: University of Hawai'i Press.

Kano, A. (2018). Womenomics and Acrobatics: Why Japanese Feminists Remain Skeptical about Feminist State Policy. *Feminist Encounters: A Journal of Critical Studies in Culture and Politics*, 2(1), article 6

Kazue, M. (2016). The 'comfort women' issue and the embedded culture of sexual violence in contemporary Japan. *Current Sociology*, 64(4), 620-636.

Klemperer-Markham, A., & Goldstein-Gidoni, O. (2012). Socialist Egalitarian Feminism in Early Postwar Japan: Yamakawa Kikue and the "Democratization of Japan". *U.S.-Japan Women's Journal*, 42, 3-30

Nakajima, T. (2018). The Formation and Limitations of Modern Japanese Confucianism: Confucianism for the Nation and Confucianism for the People. In R. T. Ames & P. D. Hershock,

- Confucianisms for a Changing World Cultural Order*. (pp. 87-101). Honolulu: University of Hawai'i Press.
- Nemoto, K. (2016). *Too Few Women at the Top: the Persistence of Inequality in Japan*. New York: Cornell University Press.
- Nishikawa, Y., Gardner, W., & de Bary, B. (1997). Japan's Entry Into War and the Support of Women. *U.S.-Japan Women's Journal*, 12, 48-83
- Mackie, V. (2003). *Feminism in Modern Japan: Citizenship, Embodiment and Sexuality*. New York: Cambridge University Press.
- Marcure, K. A. (1985). The Danka System. *Monumenta Nipponica*, 40(1), 39-67.
- Matsubara, R., Hikita, N., Haruna, M., Sasagawa, E., Yonezawa, K., Maeda, Y., & Ikeda, Y. (2020). Factors Associated with Time Spent Performing Housework/Childcare by Fathers of Children Aged Under 12 Years: A Cross-Sectional Study in Japan. *Asian/Pacific Island nursing journal*, 5(3), 153–164.
- Matsui, M. (1990). Evolution of the Feminist Movement in Japan. *NWSA Journal*, 2(3), 435-449
- Minamoto, J., Glassman, H. (1993). Buddhism and the Historical Construction of Sexuality in Japan. *U.S.-Japan Women's Journal*, 5, 87-115.
- Ministry of Health, Labor and Welfare. (2011). *Introduction to the revised Child Care and Family Care Leave Law*. Retrieved from:
<https://www.ilo.org/dyn/travail/docs/2011/Introduction%20to%20Revised%20Child%20Care%20and%20Family%20Care%20Leave%20Act%20-%20www.mhlw.go.jp.pdf>
- Ministry of Health, Labor and Welfare. (2018). Work Style Reform Bill Enacted. *Japan Labor Issues*, 2(10). Retrieved from: <https://www.jil.go.jp/english/jli/documents/2018/010-01.pdf>
- Ministry of Health, Labor and Welfare. (n. d.). *Outline of the “Act on the Arrangement of Related Acts to Promote Work Style Reform”*. Retrieved from:
<https://www.mhlw.go.jp/english/policy/employ-labour/labour-standards/dl/201904kizyun.pdf>
- Molony, B. (2000). Women's Rights, Feminism and Suffragism in Japan, 1870-1925. *Pacific Historical Review*, 69(4), 639-661
- Molony, B. (2005). Women's Rights and the Japanese State, 1880 to 1925. In G. Bernstein, K. Nakai, & A. Gordon, *Public Spheres, Private Lives*. (pp. 221-258). Cambridge: Harvard University Asia Center Pubs.
- Nandenaino. (n. d.). Nandenaino. Retrieved from: <https://www.nandenaino.com/blank-5>

OECD. (n. d.). OECD Better Life Index. Retrieved from:
<https://www.oecdbetterlifeindex.org/countries/japan/>

OECD. (2023). *Joining Forces for Gender Equality*. Retrieved from:
<https://www.oecd.org/japan/Gender2023-JPN-En.pdf>

O'Mochain, R. (2021). Sexual Violence and the Role of Public Conversations in Japan: A Closer Look at the “Bakky Case”. *Dignity: A Journal of Analysis of Exploitation and Violence*, 6(5), article 4

Ryall, J. (2020, January 10) 'Comfort woman' statue in Berlin angers Japan. *Deutsche Welle*. Retrieved from: <https://www.dw.com/en/japan-comfort-women-korea-berlin-sexual-slavery-world-war-ii/a-55117648>

Shimoyama, H. (2023). Abortion as a Sexual and Reproductive Health/Rights Issue and the Possibility of Expanding Abortion Care Specialties in Japan. *Niigata Journal of Health and Welfare*, 23(1), 2-7

Sievers, S. L. (1981). Feminist Criticism in Japanese Politics in the 1880s: The Experience of Kishida Toshiko. *Signs*, 6(4), 602-616

Statistics Bureau of Japan. (2023). *Current Population Estimates as of October 1st, 2023*. Retrieved from: <https://www.stat.go.jp/english/data/jinsui/2023np/index.html#a15k01-a>

Takaishi, S. (1905). *Women and Wisdom of Japan*. London: J. Murray

Takemi, M. (1983). “Menstruation Sutra” Belief in Japan. *Japanese Journal of Religious Studies*, 10(2/3), 229-246

Takeuchi, M. (2017). At the Crossroads of Equality versus Protection: American Occupationnaire Women and Socialist Feminism in US Occupied Japan, 1945–1952. *Frontiers: A Journal of Women Studies*, 38(2), 114-147

U.S. News & World Report. (2023). U.S. News & World Report. Retrieved from:
<https://www.usnews.com/news/best-countries/japan>

Wakita, H., Gay, S. (1984). Marriage and Property in Premodern Japan from the Perspective of Women's History. *The Journal of Japanese Studies*, 10(1), 73-99.

Welker, J. (2018). From Women’s Liberation to Lesbian Feminism in Japan: Rezubian Feminizumu within and beyond the Ūman Ribū Movement in the 1970s and 1980s. In J. C. Bullock, A. Kano, & J. Welker, *Rethinking Japanese Feminisms*. (pp. 50-67). Honolulu: University of Hawai'i Press

World Economic Forum. (2023). *Global Gender Gap Report 2023*. Retrieved from:
https://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2023.pdf